

R. P. R.

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 106229

Dublet

INVENTAR 275541

185148

5h

5398

V. DEMETRIUS

STRIGOIUL

— NUVELE FANTASTICE —

355

13745

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI ȘI TIPOGRAFIEI H. STEINBERG

94, STRADA LIPSCANI, 94

1920.

21955

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota 1106229 Dublet
Inventar 275541

DE ACELAȘ AUTOR. *Ec 2*

Lucrări originale, publicate.

- „Versuri“ 1901, vol. epuizat;
- „Trepte rupte“ 1906, versuri, vol. epuizat;
- „Puterea farmecelor“ 1913, nuvele;
- „Tineretea Casandrei“ 1914, roman, vol. epuizat;
- „Sonetă“ 1914;
- „Cântăreața“ 1916, nuvele, vol. epuizat, premiat de Academia Română;
- „Canarul mizantropului“ 1916, versuri, vol. epuizat, premiat de Academia Română;
- „Școala profesională Episcopul Gherasim“ 1916, nuvele;
- „Dragoste neîmpărtășită“ 1919, nuvele;
- „Orașul Bucuriei“ 1920, roman în 2 volume;
- „Strigoiul“ 1920, povestiri fantastice.

Lucrări încă nepublicate.

- „Păcatul Rabinului“, roman;
- „Domnul Deputat“, roman;
- „Domnul Colonel“, roman;
- „Povestiri și povești“, nuvele;
- „Poezii“;
- „Setea“, nuvele;
- „Pentru părerea lumii“, nuvele.

Traduceri, publicate.

- „În pădurea de portocali“, roman de Blasco Ibanez, vol. epuizat;
- „Moartea zeilor“, roman de Dimitrie Merejkovski;
- „Coliba blestemată“, roman de Blasco Ibanez, în 2 ediții;
- „Neamul Marana“, roman de Honoré de Balzac;
- „Răz bunare“, nuvele de Guy de Maupassant;
- „Floare de Mai“, roman de Blasco Ibanez.

ec 1955/11

B.C.U. Bucuresti

C275541

O LĂMURIRE

Nici una din povestirile coprinse în acest volum nu este **invențiunea** mea. Sunt cunoscute, și se poate să mai fi fost scrise. Nu le-am cules din cărți. Mi-au fost sumar povestite.

Dacă **invenția** nu este a mea, modul de tratare însă îmi aparține deplin, și primesc toată răspunderea.

Nu năzuiesc, firește, să trezesc spaimetele și fiorii nălucirilor, în poporul nostru. Sunt bucuros că pier și că nici în schituri și în cătune nu mai au, ca să zic așa, decât o valoare literară.

Mi s'au părut însă frumoase, născocirile acestea semene și totuș deosebite între ele și, temându-mă să nu piară cu desăvârșire în valurile de evenimente, care amestecă acum satul cu orașul, întunericul fantasmagoriei cu lumina civilizației, — le-am fixat pe pagini. Vor servi poate altora, cândva, mai mult înzestrați decât mine.

Mi s'au părut frumoase și le-am socotit avutul neamului nostru. Pot sta alături cu basmele și sunt mai

apropiate decât ele de creațiile artistice personale, în care fantazia primează. În grija mea de totdeauna pentru tot ce este etnic, nu le-am silit să fie morale; iar când au fost dela obârșie, n'am înlăturat învățământul moral.

Sunt poate prea puține, douăsprezece povestiri. Dar am ținut să nu mă repet, să nu'mi obosească cititorul, dar și să înfățișez toată varietatea genului.

V. DEMETRIUS

STRIGOIUL.

Cei mai iscușiți dintre săteni credeau că venise anume cărturarul pentru „casa rea”. Oamenii de toată mâna dădeau din umeri și închideau din pleoape, în dorința de a-și închide mintea pentru priceperea tainei. Nu erau bucuroși să găzduiască în capul lor rostul unor lucruri mai presus de firea omenească.

Cărturarul venise în sat, cine știe din care parte a lumii, trecuse pela biserică, își făcuse cruce ca toți creștinii, și se oprise tocmai la „casa rea”. În drum, în fața casei îngrădită cu gard viu și năpădită de bozii, de pălămidă și de cucute cât omul de mari, moșneagul cu părul alb ca fuiorul, își lăsase jos de pe umeri desagii plini cu cărți, și căutase cu ochii un om, cu care să poată vorbi.

— A cui e casa asta? — l-a întrebat cărturarul, pe întâiul ins ce s'a ivit pe șoseaua comunei.

— I-a lui Nichita Cobeia! — i s'a răspuns.

— Cheamă-l aici! — a poruncit bătrânul, și pletele lui albe scânteiau la soare ca argintul lunii.

— La ce l-aș chema? — a întrebat sâteanul. Casa asta e pustie de zece ani, și așa are să rămână. Nu cutéază nimeni să măe noaptea între pereții ei!

Cărturarul și-a ridicat grelele lui sprâncene și l-a privit lung pe cel cu care vorbea.

— Vrei să-mi pătrunzi în cuget! — dojeni el. Cheamă-l, îți spun.

Sâteanul s'a supus, mâhnit că nu-l ascultase dintru început pe moșneagul ciudat și frumos ca din cărți.

Nichita Cobeia s'a ivit pe dată, aflând despre ce este vorba.

— Câtă chirie să-ți plătesc, ca să stau în casa asta?

Cobeia căsca ochii mari, nedumerit. Streinul stăruia. Proprietarul nu cerea nici o plată.

— Fie după voia dumitale, dar rău faci! — îngăimă Nichita. Ți-aș găsi chiar eu sălașuri bune și tot pe de geaba... Te-aș găzdui la mine...

Nu era chip.

— Intră dar! — se învoi Cobeia, și dădu poarta de zăbrele în lături. Sunt acolo, urmă el, și pat și masă și scaune, căci n'a cutezat nimeni să se folosească de ele. Dacă n'or fi pierit, Dumnezeu știe de ce și cum!

Moșneagul își luă desagiile cu cărți pe umăr, și pasul lui bătrân despică erburile nalte și împletite între ele. Nichita se mai dase înapoi cu un pas, privind în urma cutezătorului bătrân.

Cu genunchii, cu pieptul, cu mâna, abia răzbia cărturarul prin bălăriile nalte. Nu se mai vedea din ele. Printre foile late de lipan, când și când răsăria pălăria neagră a unchiașului, mare cât luna plină. Când ajunse pe prispă, Nichita îl văzu întreg, o clipă, și streinul ciudat și intrase pe ușa deschisă, ca în casa lui, cu desagul de cărți pe umăr.

Târziu adormi satul în noaptea aceea și plin de îngrijorare.

Către miezul nopții, după cum îi era obiceiul, cărturarul se deșteaptă din somn.

Aprinse două făclii de ceară și se așeză la citit.

Sta plecat pe masă, barba-i cărunță i se respira pe jumătatea cărții și, pe măsură ce citea, se trăgea către piept și se amesteca în de ea, ca un spumegai lângă țarm. ☉

Un zgomot ușor străbătu de pe afară. Bătrânul nu lua aminte. Uu zuruie de lanțuri se apropia. Ușa odăii se deschise, zuruie lanțurilor intră pe ușe. Un schelet, ca toate scheletele, dar ferecat în lanțuri de mâni și de picioare, veni până în dreptul bătrânului cărturar.

Moșneagul ridică ochii de pe carte:

— Am treabă acum... Vino mai târziu! — rosti

bătrânul, și-și înfundă privirea în foile galbene ale psaltirii.

Scheletul se întoarse pe picioarele-i de ciolane. Lanțurile grele se izbiră între ele, o pulbere roșie de rugină se scutură pe podele. Avea pământ reavân printre coaste, negru; pete verzi luceau pe șiruri de oase. Zuruiră iarăș fiarele și zgomotul lor se perdu în pustia tăcere a nopții, grăbită să-l acopere.

Ca la un ceas de liniște se scurse. Numai foșnirea de frunză uscată a foilor cărții și pâl-păitul sfios al făcliilor se stingeau în odaia cu ungherele țesute în pânze de păianjen.

Un ceas, și iarăș larma ciudată învie. Cătușe de cătușe lovite: zor! zor! sgomotau în tăcere. Ușa se deschise. Acelaș schelet curmat de fiare, ferecat, aceiaș hârcă cu două găuri în loc de priviri, cu nasul mușcat de moarte, cu rânjetul dinților fără de buze, cu sclipirile lucitoare printre petele de humă și de putregai.

— Ți-am spus că am treabă! — își încruntă moșneagul albele-i sprâncene, supărat. Vino mai târziu!

Ca un oftat mișcă para făcliilor de ceară. Rămășița de om se întoarse către ușe. Călca încet, cu părere de rău. Cătușele sunau, își spuneau cântecul lor de robie.

Peste vre-o două ceasuri, iarăș lanțurile grele zornăiră și cel curmat de ele își arătă tidva goală,

coastele înșirate, toată jalnica despodobire omenească, după moarte.

— Am isprăvit! zise cărturarul, închise psaltirea scorțoasă și și-o strecură în buzunar.

Umbra lui mare ocoli jumătate din odae. Larma lanțurilor izbucni zorită, în liniștea de piatră. Bătrânul călca în urma scheletului, trecea prin întunericul sălilor, slab luminate, ca de-o părere, de albul oaselor înfricoșetoarei călăuze.

Schelet și moșneag, într'un pas, pășiră în pridvor, coborând scările putrede, și călcară printre bălăriile înalte ca nălucle spaimei.

Strâns de pasul mortului, — mort de cine știe când! — se ținea cărturarul. Și iată că mortul, cu lanțuri cu tot, într'un sunet repede acoperit, pieri în pământ. Bătrânul vraci puse de grabă palma pe locul, în care văzuse că se strecoară scheletul.

Era cald poate locul acela.

— Aici! murmură cărturarul și scoase psaltirea din buzunar. Să-mi pun semn, pentru mâine, mai spuse el, și așeză cartea la pământ, printre buruene.

Se făcuse de mult ziuă. Streinul ciudat, liniștit își făcea obiceiul, dormia ca în casa lui. În drum, în dreptul porții „casei blestemate“ Nichita, primarul, notarul, hangiul satului, ședeau îngândurați, așteptau, doar îl vor vedea pe unchiaș, răsărind în pridvor.

Necunoscutul se ivi taman după prânz. Era

senin la chip și mai odihnit decât în ajun. Despică în sârg bălăria și veni întins către oamenii de pe șosea.

— Chemați groparii cimitirului vostru, oameni buni, glăsui moșul. Iar la un ceas după ei să vie și preotul, ca să prohodească.

Notarul și alt sătean, plecară ca la poruncă. Când groparii veniră, streinul îi luă cu el, îi duse la locul unde îl aștepta cartea lui bisericască.

— Săpați aici, oameni buni.

Groparii se apucară de lucru.

Trecu un ceas, trecură două, trei ceasuri se scurseră. Muncitorilor nu li se auzia gura. Săpau îngrijorați, vânjos, doar vor isprăvi. Se daseră mult în lături cărturarul și oamenii satului. Lung și fricos îl priviau țărani printre gene pe vraciul venit ca din cer. La o vreme, groparii eșiră rând pe rând afară din groapă. Isprăviseră lucrul lor. Cărturarul, preotul, sosit și el, oamenii din sat, se apropiară.

Un lung schelet omenesc, cu grele și ruginite lanțuri prinse de mâni și de picioare, se înfățișe privirilor.

— Citește părinte: stâlpii! grăi cărturarul.

Toți cei de față își făcură cruce. Cu glas tremurat citia preotul. Câteva făclii își tremurau văpaia, aprinse în mâni tremurătoare. Capetele descoperite se plecau adânc.

„Aleluia! Aleluia!” rosti preotul. Și de-odată

lanțurile zuruiră în fundul gropii. Cătușele se desferecară de pe țurloaele mânilor și ale picioarelor ! Par'că un oftat eși din fundul gropii. Lumea de față își făcu sfânta cruce.

Când părintele își sfârși prohodul, se asvârli peste oasele înșirate țărănă, ca peste toți morții.

— Cel ce zăcea în groapă de zeci de ani, murise nespovedit... Il ucisese turci, pe vremuri, așa legat în lanțuri și cu sufletul greu de păcate. De-acum se va odihni, oameni buni! închee cărturarul, și se trase din cercul oamenilor, fără ca vre-unul să ia aminte.

Când se dumeriră că lipsește, îl zăriră departe, pe creasta unui deal.

De-atunci nu l'a mai văzut nimeni. „Casa rea“ s'a mântuit de blestem, iar mortul se odihnește în pace.

AFURISENIA PREOTULUI.

— Nu vedeți voi că n'avem încotro? se răsti Năstase Pogon către ceilalți doi tovarăși de drum: prin noapte și ploaie. Trebuie să ne adăpostim în casa lui Negru; aminteri ni se udă și sacii cu lână, și nu mai putem scoate carul din hârtoapele astea, nici într'o săptămână.

Și Andrei Mălureanu, tovarășul de negoț al lui Pogon, și chirigiul primiră sfatul, bucuroși oare cum că nu-l dăduseră ei. Socoteau, în mințile lor superstițioase, că dacă se va întâmpla ceva, i se va întâmpla aceluia care i-a dus în casa lui Negru. Tăcură deci și-l lăsară pe Pogon să ia caii de căpestre și să-i cârmească. Ei trecură la roatele dinnapoi ale căruței, ca să împingă. Dacă intra apa în lână, fie-care sac se făcea de zece ori mai greu, și atunci chiar că n'ar mai fi putut să urnească din loc căruța!

Casa lui Negru își păstrase acoperișul întreg, deși nu mai era locuită de douăzeci de ani.

Gardurile curții numai ici colo se mai țineau în picioare. Prîsipa, ca de han boeresc, era săltată numai de-o palmă de asupra curții.

— Intâi marfa! zise Năstase, când ajunseră în fața casei fără ușe.

În câteva minute căruța era descărcată. Caii, tot după părerea lui Pogon, fuseseră aduși pe prispă și legați acolo.

— V'a pătruns până la măduvă frigul, și stați ca proștii! se supără Năstase, văzându-și tovarășii unul într'altul. Stați că v'aduc tot eu cu ce să vă încălziți.

Pogon pieri în noapte. Cei doi tăceau. În curând se auzi un trosnet de par, de scânduri, și Năstase se ivi cu brațele încărcate de lemne.

— Strigoii și fiara nu-și fac mendrele pe lumină! borborosi el și întră în casa deschisă.

— Acum știți ce zic eu? grăi tot el. Să facem un perete cu sacii ăștia. Să astupăm ușa cu ei. Ne facem adăpost și mai bun.

Peste o jumătate de ceas, golul ușii era zidit cu sacii din căruța negustorilor sătești, și un foc mare își juca limbile gălbue pe vatra odăii mari, bine apărate, fără nici o spărtură în pereți, cu ferestre întregi.

Oamenii se așezaseră în fața focului și vorbeiau.

— Poate s'a împlinit și veacul de când trăim la olaltă cu morții! povestea Năstase Pogon. Și iată că omul nu se poate deprinde! S'au

închis toate căile văzduhului pentru sufletele celor din ținutul nostru. Din pricina unui nebun!

— Nu se știe dacă era nebun, întrerupse că-răușul. Poate din pricina unei femei. Să intre în altar și să'l omoare pe preot, nu i-ar fi trăznit prin minte unui nebun!

— Dar și popa! ce inimă haină! rosti scârbit Mălureanu, să afurisească tot ținutul, pentru pă-cătoasa lui de viață!

— Nu'l cunoștea, pe semne, pe ucigaș; se vede că era spoit pe față! își dădu părerea, Năstase. Dar ne-a blestemat, asta este! Ne-a afurisit preotul cu limbă de moarte, îmbrăcat în odăjdii, dându-și duhul pe sfânta masă, în altar! Cine știe când ni s'o ridica urgia asta!

— Mai bine am vorbi de altceva! murmură chirigiul.

— De ce? când gândul ne-e tot acolo? mărturisi Pogon. Mare neodihnă! Mare canon! Ziua putrezesc și noaptea se scoală din morminte și umblă. Nu-și mai cunosc neamurile. Vin la casa lor, și li se tem copii, să nu le sugă sângele. De geaba i se pune mortului în palmă banul de aramă cu care să-și plătească vama. Femeile își scot sălbile dela gât și le pun în cosciugul răposatului, doar l'or putea trece în împărăția liniștii. Nicj moliftele, de câte doisprezece preoți citite, nu folosesc la nimic!

„Dragul mamei, se ruga Safta de fecioru-său, simțindu-l că trage să moară, să nu vii pe la

«casa noastră! Du-te prin pustii locuri, de nu s'o îndura Dumnezeu nici de sufletul tău» Ți se rupea inima. Până și cei din pruncie se-cerați se fac iezme necurate! Sporesc mereu casele părăsite, casele cu strigoi! Și am început a ne deprinde!

— Te uiți mă! ia te uită! șueră căruțașul pe de-asupra flăcărilor.

Oamenii întoarseră capetele către ușe. Sacii, unul câte unul, erau luați de mâni nevăzute și duși. Nici un sgomot nu se auzia. Peretele de saci, pus să înfunde ușa, descreștea mereu.

— Eu am talisman la mine, șopti Mălureanu.

— Și eu...

— Cine n'are! zise Năstase.

Pogon se grăbi să mai pue câteva lemne, ca să mărească focul în jurul căruia ședeau turcește, genunchi în genunchi, toți trei. Ceilalți îi urmăreau toate mișcările, neîncetând să se uite cu coada ochiului la ușe. În el, în Năstase Pogon, se era toată nădejdea.

Dar ceva și mai neașteptat se petrecuse. Fără știre nici unuia dintre ei, iată că de-odată li se așezase alături, la foc, să se încălzească, un al patrulea ins.

Înghetați cei trei oameni îl străpunseră cu privirea. Noul venit avea o barbă rară, ca lipită ici colo pe obraz. Nasul lui nu avea pop, adică nările îi erau una, fără despărțitoare. Un umăr al feței îi eșea prin carnea-i vânăată și

moale. În apele ochilor lui, numai când bătea para gătejelor, se ivea o strălucire mincinoasă de viață. Streinul nu vorbea, aștepta și el, se încălzea poate, iar mânilor-i descărnate pe alocurea, cu unghii de tot mari, și-le ținea pe lângă pânțele, ca să-și răsucească haina otova, în care își înfășurase trupul.

Părul pe capul celor trei oameni sta sbârilit, pe când perdeaua de păr dă pe țeasta noului venit atârna în fire de coamă, peste gâtul lui scorburos.

— Dacă ai venit să te încălzești la focul nostru, vorbi tare Năstase Pogon, adu-ne și dumneata ceva!... Adu-ne o pâine...

Mălureanu și cărașul se simțiră ca înjunghiați în inimă de curajul tovarășului lor. Li ghiciră însă gândul, și un val de nădejde le îmbăie trupul înghețat, când văzură că ciudata intruchipare se scoală, le întoarce spatele și ese pe ușe, fără sgomot, fără cuvânt, precum venise.

Avea oare de gând să se mai întoarcă? Năstase tăcea, își scosese pieptul afară, ridicase umeri ca de uriaș, și ochii lui ardeau ca două candelă, sub sprâncenele încruntate și groase.

Răsuflarea cailor, culcați pe prispă, aproape, sgomotul ușor al ploii pe acoperiș, gângușitul gârlei în vale și foșnetul depărtat al pădurilor de peste munții dimprejur, pătrundea în tăcerea

celor trei oameni, din jurul vetrei casei lui Negru.

Dar gândurile lor nu se îngânără multă vreme cu svonurile vieții, și un miros de azimă fierbinte intră pe ușa desfundată, de odată cu acelaș strein.

Fără să i se audă pasul pe podele, „omul“ veni țintă, se așeză la locul lui, întinse și puse în fața celor trei călători flămânzi o pâine atunci scoasă din cuptor, o pâine rumenă, mare, și din care un miros plăcut se înălța în aburi.

Țepeni și îngrijați, cei trei abea cutezau să-și mute privirile de pe cel care venea să-i ospăteze și care tăcea, ca și cum n'ar fi avut limbă.

Dar tăcerea se făcea apăsătoare. „Omul“ le adusese pâinea cerută și aștepta acolo, gata poate să se miște. Năstase Pogon mai făcu o silință.

— Pâinea goală ne cade greu, rosti el. Adu-ne ceva friptură. Abea se mai răcește coca...

Liniștit, fără să crâcnească, plecă „omul“ de gazdă.

— De ne-am ridica să plecăm, se gândeau cei trei, ne-ar prinde înainte de a păși pragul ușii!...

Așteptau în aceiaș încordare de minte. Numai rar, în șoptă, cutezau să-și vorbească. Mai aveau puține lemne, și nici vorbă nu era să se ducă unul dintre ei în căutarea altora!

Așteptau. Limbile focului se încolăceau între ele și par'că nici lemnele nu îndrăsneau să pocnească, să facă larmă în odae. Șase ochi arși de grije scormoneau întunericul, holbați la ușe.

Gazda mută veni. Pe amândouă brațele întinse înainte, ținea o tava grea de mielul fript, de pe ea, din care asemenea eșeau aburi plăcuți, de astădată de friptură — atunci scoasă dela cuptor. Tava fu pusă în tăcere, alături de pâine.

„Și vatra s'a făcut mai mare!“ cugeta Năstase.

Strâmtonați, rătăciți, priveau cei trei inși friptura proaspătă. Ce era de făcut? Nici Pogon nu mai cuteza să și ridice ochii, către cel așezat la locul lui. Tăcerea apăsa. Cu fiecare clipă trecută tăcerea se îngreuia pe sufletele celor trei oameni.

„Dacă mâncăm, se gândia Pogon, ne vindem lui: pentru pâine — sufletul, pentru carne — trupul! Vin i-aș putea cere? Dar dacă ni'l aduce? Atunci înseamnă că dăm și sângele! Dacă 'i dai suflet, dacă 'i dai trup, nu i-ai dat sângele? Trebuie totuș să i cer ceva, ca să nu mai stea aci. A adus ce i-am cerut și trebuie să mâncăm, dacă nu'l trimit de-aci!...“

Stropi mari de sudoare picau de pe fruntea lui Pogon. Omul se sbuciuma cumplit în mintea și'n sufletul lui. Făcându-și glasul în piept, Năstase vorbi, destul de tare:

— Fără vin nu putem mânca! Incaltea să fie ospăț!

Și tăcu, cu vocea secată, gândindu-se că nu el era să ospăteze, ci „mutul“ din carnea și din inima lui.

Incet, nemulțumit, se ridică dela locu'i mărinimoasa gazda. Cu capul întors, ținându-și către ei privirile moarte, pieri pe ușe.

Ploaia contenise afară. Foșnetul pădurilor nu se mai auzea, gânguritul gârlei tăcuse. Nici răsuflatul cailor de pe prispă nu mai pătrundea în odaia cu focul aproape stins. Intunericul și tăcerea sporiau tot mai mult în spatele celor trei oameni, cu sufletele strivite de așteptare. Vremea se scurgea anevoe. Ca un suspin cutreeră pereții vechi. Casa lui Negru se clătină cu podele cu tot, și gazda intră pe ușe.

Cei trei se gheboșară, covârșiți. Pieptul eșit în afară, cu trufie, al lui Năstase Pogon, se surpă în lăuntru.

Gazda se așeză pe locu'i; întinse liniștită și puse între pâine și friptură o sticlă cu vin roșu. Un gătej, ca din întâmplare, se aprinse ca un chibrit și luminează sticla pântecoasă: vinul din sticlă era roșu ca sângele.

Un răgușit cântat de cocoș înseală liniștea neagră. Ca ars, strigoiul se sculă dela pământ, și pieri pe ușe.

— A cântat cocoșul, Năstase! șueră Mălu-reanu.

Încă țepeni, încă în așteptare, cei trei ascultau, priviau către ușe. Un alt trâmbițat de co-

coș deșiră tăcerea, și-apoi altele, multe, vesele.

— S'a făcut ziua! zise Pogon, îmbărbătat.
Imi pare rău, mai spune el, că nu i-am cerut
și o pungă cu bani.

Dar nimeni nu râse.

LA VRĂJITOARE.

De când fusese bolnav și zăcuse, singur între pereții vechii lui colibe, Gheorghe Făgădău se gândea la agoniseală. I se părea că cu bani ar înlătura și boală și singurătate.

Văduv și fără copii numai în jurul lui și pentru el țesea bătrânul — dragoste și grije. Totuș, nu se învrednicise să adune decât cinci galbeni, în trei ani.

„Unde să-i păstrez? unde i-aș putea piti?” se întreba unchiașul. Ii mutase din chimir pe cuptor; din fundul unei zăcători, de asupra ușii. Intr'un rând îi pusese sub cotețul orătiilor, dar porcul tocmai în locul acela rămase. Baniii împrăștiați, l'au trecut sudorile pe moș Gheorghe, până să-i găsească.

Dar nici în chimir nu-i putea păstra. Pentru că se putea întâmpla, ca la vre o cumpărătură să-i scoată din greșală și să-i fie văzuți, banii de aur, de te miri cine. Și Făgădău nu se îm-

păca cu gândul ca alți ochi, de cât ai lui, să se aprindă pe văpaia galbenilor săi. Banii aceia odată intrați în stăpânirea lui, parcă n'ar fi fost bani de rând, de cei care umblă din om în om, din pungă 'n pungă.

Spărgând lemne cu toporul, Făgădău dădu peste o buturugă, mare cât un trunchi de copil, un butuc găunos. Lemn sănătos aminteri, bușteanul nu avea decât o gaură, în care degetul cel gros intra lesne.

Moșneagul aprinse o fărâ mă de iască, o strecură în bortă și privi după ea. Iasca se duse afund. Licărirea ei nu se mai vedea, numai fumul venea ca de departe. Din intunecat ce privia, cu sete, ca la o ciudăție, ca la o taină ce numai lui i se mărturisise, moș Gheorghe zâmbi mulțumit! Găsise ce căuta. Mai dădu o raită în curtea mică și încolțită de casele vecinilor cocoțate pe două dâmburi, — nimeni nu'l văzuse!

Cu butucul în brațe intră în casă. Scoase banii de aur dela brâu și, unul după altul îi lăsă să cadă, să se afunde în lăuntru lemnului. Haina îl strângea la subțiori; cojocul i se încălzise 'n spate. Omul asuda, brobone de nădușeală i se opreau, prelungindu-i-se pe frunte în stăvilarele tifoase ale sprâncenilor. Cei cinci galbeni intrară toți în vâna goală și întortochiată. Făgădău scutură butucul: nici un sunet! Buturuga nu se spovedea! O răsturnă, galbenii nu se mai întoarseră și tăcură în ascunzătoarea lor. Unchiașul

trânti un hohot de râs, se sperie, se uită în toate laturile și, vesel, îndesă în fundul supatului bușteanul năztrușnic.

La mari răstimpuri, când agonisind cu paraua putea să-și facă rost de un galben, moș Gheorghe trăgea butucul de sub pat și îl strecura în el. Banii picurau în buturugă de par'că n'ar fi fost, și ori cât ar fi sucit-o și sbătut-o moșneagul, nu scotea o șoaptă și nu da un galben înapoi. Făgădău chihotea singur, și nimeni nu-i știa taina.

Douăzeci și patru de galbeni împlinise moșul, toți dintr'un an, cum îi căuta el, și, când să mai pue doi: ciotura nicăieri!

Sub crivat fusese! De șapte ani ședea în fundul subpatului, în dreptul căpătâiului, și acum pierise! Il văzuse careva picurând galbenii în vâna buturugii, ca pe o lacrimă de aur? Cine-l văzuse? Casa lui Gheorghe Făgădău era aproape în șosea, iar cei doi vecini ai lui i se uitau în ogradă ca într'un blid.

Pe cine s'apuce? Pe care din vecini să'l sgalțae, să'l sugrume, ca să'i dea banii înapoi? Și dacă nu care-va din ei, ci alt cineva, dacă cine știe cine, vr'un tâlhar de drumeț îl va fi văzut... și furat?

Unchiașul imbla ca un nebun din curte în casă, din tindă până în poartă, nehotărât și capiu. Smulsese patul de pe căpriori, călcase în picioare țoale, mindire, năruise coșcoveala de pe doi pereți cu bătaia pumnilor, și-i trecea prin

minte să pue foc colibei și să stea în pârjolul flăcărilor, ca să se isprăvească odată!

Numai gândul că pământul lui, habnic, ar rămănea, că nu l'ar putea duce cu el în groapă, puse stăvilar prăpăstiilor ce'i treceau prin cap.

Gheorghe Făgădău își aduse aminte că pe malul Buzăului știa de multă vreme de-o fermecătoare. Când se întorcea dela Buzău cu carul, pornit cu alți români la drum, își arătau unul altuia casa vrăjitoarei, și își istoriseau cele ce auziseră prin oameni din spuse: baba Tinca scociora dracii din iad și-i inhăma la treburile ei; ghicia hoțul și locul lucrului ascuns; fereca și deslega dragostile și căsniciile, mai abitur ca preotul Visarion dela Sf. Mina.

Moș Gheorghe nu dormi de fel, nici nu mănăcă, nici merinde nu-și luă la drum. La o vreme, într'o pornire de rugăciune către Maica Domnului, aprinsese candela dela icoană, cu ochii arși de lacrimi. Ingenunchiase și se rugase, bătuse mătănii adânci, lovindu-și fruntea de lutul depe jos, de ametișe. Șezuse apoi pe pragul odăii mult, uitat de desnădejdea lui, și iar se trezise sub arsura pagubii.

Calea până la baba Tinca era de două poște. Făgădău nu pregetă. Își luă cojocul pe umere, bățul de corn în mână și plecă, parcă'n vecini. Când să tragă ușa după el, candela se stinse, și lui Gheorghe i se păru că Maica Domnului lăcrămează.

Unchiaşul înţelegea bine că i se păruse, dar îşi aducea aminte cum pleoapele Precestei se bătuseră uşor, se plecaseră şi doi stropi se iviseră gata să pice. „Cine ştie“ se împotrivea el părerii ce i creştea în suflet, poate că îşi văzuse chiar lacrimile lui, privind printre gene la icoana prea curatei....“

Moş Gheorghe trecuse de calea jumătate, cu pasul tot mai slab. În dreptul unui şir de care cu boii dejugaţi, simţi că i se taie picioarele, că îngenunche. Numai stelele priveghiau în noaptea covârşitoare, fumurie. Casele albe, ca mari pete de lumină necutăzetoare, printre cele negre ale pomilor, depărtate una de alta, tăceau ca pustii cuiburi. Vântul toamnei resfira arar crengile şi lacrimi de întuneric, aripi de fluturi negri şovăiau în cădere până la pământ: picau frunzele, abia atinse.

Făgădău se rezemase de un car.

— Odihneşte-te cumsecade, măi omule! auzi călătorul aproape de el. Stai pe oişte!...

Erau stăpânii carelor, cinci cărauşi, cari se odihneau şi ei şi vitele lor. Fuseseră la Buzău cu cherestea şi, treaba sfârşită, nu se mai zofeau.

Moşneagul le mulţumi încet. Dar nu stete mult.

Pela ceasurile nouă, dimineaţa, era în poarta casei fermecătoarei. În curte mai aşteptau două femei îmbrobodite până peste nas, una cu un purcel, cealaltă cu o găscă: plocoane babei Tinca.

Gheorghe abia se mai ţinea în capul oaselor;

iar de nemâncare și de nesomn, era ca năuc. Se pornise dârz la druin, om bătrân, cheltuisese putere multă și acum era vlăguit peste măsură. Știa, se înțelege, pentru ce bătuse atâta cale; hotărât era să dea ochii cu vrăjitoarea, dar supărarea și mânia lui se tociseră și ele de oboseala omului.

Cu mintea împăenjenită, cu ochii întredeschiși, privea moș Gheorghe casa cu largă ogradă împrejurii, malul Buzăului într'o parte, iar în fundul curții o baltă strălucitoare sub soarele dimineții, ca ferul plugului muncit. Un biet om, tot ca de vârsta lui, aștepta pesemne și el, cu picioarele atârinate deasupra apei Buzăului, pe mal.

Moș Gheorghe se apropie de român, chibzuiind să i se așeze alături și să mai schimbe o vorbă două împreună.

Soarele, milostiv, dogorea ca vara. Impletirea undelor gârlei, fără sfârșit, murmurul de veșnică poveste, șederea pe loc, odihniră oleacă pe bătrân. Omul, în apropierea căruia se așezase, tăcea și părea așa de mahnit, așa de dus de pe lume, încât moș Gheorghe scuipă scârbit de viață și întrebă:

— Da ce păcate te aduc pe aici, omule?

Românul plecă fruntea și mai adânc și oflă din băerile inimii.

— Prea te lași părerilor și dumneata!... zise tot Făgădău.

Omul dădu din cap, se gândi câtva și rosti:

— Vii aici întâia oară?

— Adevărat! se grăbi Gheorghe.

— Să-ți spui ce mi s'a întâmplat mie... urmă tovarășul întâmplător. Am venit la femeea asta, (și el arată cu capul casa babei Tinca) pentru-că îmi pieriseră doi cai din grajd și vream să-mi spue ea unde-i pot afla... Sunt cărauș... cu ei îmi câștigam traiul... Și-mi spune ea: „adastă până la miezul nopții... „Aștept. Și unde începe în puterea nopții, a bătea cu trei nuele gardurile, pereții casei și, uite, (românul arăta către lac) balta de colo... Și-mi zice mie: „desbrăcate în pielea goală și plimbă-te de trei ori în jurul eleșteului meu“... Ea bătea mereu apa cu o vargă și boscorodea. Era șiea despuiată cum a făcut'o măsa.

Am ocolit până la a treia oară lacul, despuiat ca degetul, și m'am oprit cu spatele către baltă, cum mă'nvățase. Și unde mă pomenesc, creștinul lui Dumnezeu, cu un țap în cârcă. Eșise din apă, sărise în spatele meu, cu copitele picioarelor de dinainte peste umerii mei. Iși tremura barba pe pieptul meu și behăia în o-pinteli. Și mă strânge țapul și mă subpune ca taurul vaca. Înțelegi Dumneata? Și am simți că necuratul îmi spurcă trupul. A intrat în mine ca un țurțure de ghiață, până la jumătatea șirei spinării... Și-l simt necurmat spânzul de ghiață al îndrăcitului de țap! Crezi că n'a fost chiar

diavolul? Pot să beau rachiu, să mănânc fier-tură, de giaba! Țurturele nu se topește!

Gheorghe Făgădău privi cu spaimă fața omului, pe care-l asemuise cu el, de când i se așezase alături: crețuri adânci brăzdau chipul unchiașului.

Icoana Precestei înlăcrămată, răsări înaintea lui Gheorghe. Se sculă în picioare, își făcu cruce.

— Te las cu Dumnezeu, omule! Îți foarte mulțumesc de cele ce mi-ai spus!...

După câți-va pași, Făgădău întoarse capul și întrebă:

— Și-acum ce cauți aici?

— Ce să cau? oftă omul. Biserica văd că nu vrea să-mi ajute... Viu tot la împielităta asta, poate o putea să desfacă ce-a făcut...

Făgădău se încovoe pe toiagul de corn și luă calea întoarsă.

IN LUMINA LUNII.

La ceasul când alții se culcau, caporalul venise să'i cheme, pe tuspătru, ca să'i bage în gardă. „Camarazii“ știa. Stăteau întinși pe paturile lor, în așteptare, cu pleoapele deschise în lumina galbenă a lămpii, ca nu cumva să'i prindă somnul.

— Ion al Popii, tu ai mai făcut de gardă la muniții!.. Plăpumaru Vlad! ești cătană vechel!.. Haideți băeți!

Mergeau toți într'un pas, în zângănitul ușor al puștilor lor și în ropotul a zece pași, în marș slobod.

— Va să zică, urmă caporalul, numai tu, Pitaru Noe, n'ai mâncat păpara asta. Ești boboc, răcane! Te pui la post bun, să n'ai grije.

Schimbul gărzilor se făcea repede. Cel din urmă avea să fie Pitaru.

— Pitaru Noe! se rosti caporalul, după ce'i arătase punctele între care avea voie să se miște.

să nu tragi decât la mare nevoie. La ghereta asta nu s'a întâmplat nici odată nimic. Dar să n'adormi mă, că faci pușcărie.

Și, pentrucă i se părea că „bobocul“ își mușcă buzele, caporalul adăogă:

— Mă, tu parcă ai fi o domnișoară de-alea încorsetate! Parcă n'ai fi dela țară, logofete! Inzdrevenește-te răcane! făcu vesel superiorul.

— De la țară sânt, să trăiți! Numai mama e orășancă...

— Ii semeni! Ia aminte la ce ți-am spus! Consemnul este: sfânta și sfântul! Dacă nu 'l știe, îl somezi de trei ori să stea! Da nu vine nimeni, băete!

Sprinten, a joacă, superiorul se întoarse pe călcâe. Noe îl urmări cu privirea, pierzându-se în noaptea luminată de lună, până nu'l mai zări.

Pitaru stătu câțva drept, cu pușca pe umăr, cu ochii după cel care pierise. Apoi ridică ochii către cer, și mulțimea florilor de lumină îl miră, ca și când pentru întâia oară o vedea.

„Că multe mai sânt! își zise el. Or fi mai multe, sau or fi câte zile de cazarmă mai am eu?“

Zidul mohorît și înalt, pe care îl păzea, n'avea nici o poartă. Ceilalți camarazi fuseseră lăsați pe-aproape de porți.

„Chiar nimeni nu trece pe aici!“ cugetă Noe.

Și o părere de rău, soră cu îngrijorarea, umbri sufletul soldatului. Iși scutură capul și 'și duse pe dată mâna la ceafă; nu mai avea ple-

tele crețe, care 'i veneau uneori până sub bărbie.

Trezirea asta, la o nouă viață, îl făcu să simtă greutatea puștii.

„Adică dece m'ar apăsa?“ se întrebă el și, într'o pornire de curaj, voi să 'și dea jos arma de pe umăr.

Dar stânga lui abia apucase să dea jos cureaua, că dreapta care și prinsese pușca o ținea spânzurată. Ostașul făcuse cu ochii împrejurul 'i o roată mai mare decât mișcarea cu pușca, și lămurise în depărtare, cumpăna deșirată a unei fântâni. Până atunci n'o văzuse.

Eșise din pământ? acuma? sau el trecuse cu ochii peste ea, din nebăgare de seamă?

Noe se uită adânc la uriașa furcă, la cumpăna care sta sulită, dreaptă, să se înfigă între stele, la fântâna împrejmuită cu împletituri de nuele.

Nu putea pricepe flăcăul, cum de nu le văzuse toate. Până la puț, pământul era bătătorit ca o arie, iar dela el, la nesfârșit, se întindea câmpia verde și legănată de toată suflarea vântului.

Pitaru Noe își săltă pușca pe umăr.

„Parcă nu mă pot uita și în altă parte?“ se încuraje el.

Înălță ochii către lună. Ochii i se umplură de lacrimi, atât de frumoasă și de mângăetoare i se păru luna.

Își ținu fața mult în bătaia ei. Dar cozorocul șepcii militare umbria ochii soldatului.

Dădu capul pe spate și o primi în ochi. Simți că'i curge în suflet. Ameția. Inchise ochii.

„Să-ți beau apa!“ se alintă flăcăul, sfârșindu-și jocul.

Își puse capul în bărbie și iar zări fântâna. O privi bine, se cutremură și stătu țeapăn numai de cât. Incet, ca un răsărit de lună, eșia din fântână: o fată!

Era toată în alb îmbrăcată: ai fi zis că e o mireasă! Și se'ndreptă către el! Pentru el se ivise! Cu ochi mari îl privea țintă, fără să clipească.

„Dacă o veni până aproape de mine, să trag?“ se întreba Noe.

Alba arătare se opri din mersu'i, destul de departe de soldat. Stelele tăriei se pogorâră toate de-a dreapta și de-a stânga ei, și ea strălucea, pe albastrul cerului, ca într'o ramă nesfârșită. Păru'i de beteală îi încorona fruntea, sub care ochii negri nu clipeau, îndreptați asupra sentinelei.

„Tare'i frumoasă și albă!“ oftă sufletul lui Noe. „Dar nu'i făptură omenească!“

Mireasa zâmbi în depărtarea ei. Noe își mușcă buzele, înfricoșat că'i ghicește gândul abia plămădit în cuget.

Mireasa mai făcu un pas, și făcu un semn din mână: „vino“.

Pitaru se mai scurtă de o palmă, apăsător de înfricoșare.

„Nu!“ dădu el din cap, fără să vrea.

„Vino!“ îl chema cu mâna, alba mireasă, și stelele se înmulțeau în jurul ei ca licuricii.

Ud de sudoare, înfierbântat și înghețat rând pe rând, cu gura căscată, soldatul privea închipuirea frumoasă, fără să se clikească.

Mireasa îl chema neîncetat. Dojană și surâs treceau pe fața ei străvezie. Urmând să'i facă semne cu mâna, să'l cheme la palatul ei din fântână, se trase cu doi pași înapoi, fără să'și calce rochea'i lungă și albă ca norii zilelor frumoase, și tot cu fața către el.

„Nu!“ dădu din cap cu desnădejde flăcăul. Inchipuirea dădu capul pe spate, gâtul ei era alb ca florile albe și cărnoase. Aproape de puț, ea își desfăcu vestmântul, ca pe două uși de altar, de i se văzu tot trupul.

„Frumoasă ești!“ se sgudui Noe, trezit din năuceala lui, de atâta desăvârșită frumusețe.

„Ca poza din casa prefectului nostru!“ își aduse aminte, Pitaru, o cadră văzută în copilăria lui.

Mireasa se înveli iarăș în vestmântul ei și, tot cu fața către sentinelă, coborâ în fântână. O bulbuceală de apă despăcată ajunsese până la urechea ostașului.

„S'a dus!“ zise Noe în gându'i și îndrăzni să privească în juru-i. Luna trecea pe deasupra clădirii păzite de el. Pași militărești se auziră pe departe. Caporalul venea cu schimbul țărzii.

Ț A P U L.

Toma Bădălan știa din auzite că preotul satului e om cărcotaș și înșelător, lucru mare. Dar n'avusese nici în clin nici în mănecă cu el, până acuma, când îl chemase la căpătâiul mamei lui, femeie bătrână de șaptezeci de ani și care se îmbolnăvisese pe moarte.

Preotul venise în două rânduri, îi citise bătrânei mume, și o ridicase din pat, sănătoasă. Toma, văzând minunea, se sguduise din rădăcini ca un pom, și lăsase să i pice toate viermănoasele poame ale bănuelilor lui urâte, și înflorise tot numai căință, mulțumire și recunoștință.

„Păcat că e numai cât un copil de subțiratic și de mărunt!“ se gândia la mântuitorul măică-si, cu dragoste și cu milă, Toma, român voinic și tare ca o clopotniță de zid.

N'avusese parte să se bucure multă vreme de pocăința lui caldă și bună ca azima, și O-

nofrei, preotul, îi ceru dintr'un cuvânt două sute de lei împrumut. Toma avea chiar numai atâția bani pe sufletul lui.

„Să'i dai, că a tămăduit pe maică-ta!“ îi spunea inima. Iar gura satului, clevetitoare, șoptea stăruitor la urechea lui Bădălan: „nu'i da, omul, că n'ai să-i mai vezi!“

Grea cumpănă! Și Onofrei nu voia să primească mai puțin, avea mare nevoie, chiar de două sute de lei.

— Ți'i dau părinte, dar să-mi dai un zapis.

Preotul se supără, rostogoli în capu'i cât pumnul ochii de broască, săltă pe picioarele'i scurte și subțiri, o palmă de loc, și se întoarse iarăș în casa țaranului.

— Adică ți-e teamă că te-oi înșela? întrebă el mânios. Sunt cârciumar? sunt ovrei? ce sunt eu? se răstia el, sbuciumându-se în haina lui largă, ca un braț într'o mânecă de antiriu.

Dar Toma Bădălan se gândise bine la răspuns:

— Nu te supăra, părinte, de geaba! Uite ce'i: eu n'am decât aceste două sute de lei și poate că mi-or trebui mâine-poimâine; dacă am un înscris la mână, îl pun amanet la o nevoie. Dacă n'am nici bani, nici țidulă, sunt un om pierdut!

Onofrei se învoi.

— Să mi'i dai la toamnă, părinte. Camătă nu-ți iau! suspină Toma, părându-i rău din su-

flet că gura satului îl silise să-l mânia pe binefăcătorul lui.

Mai către seară, preotul veni cu zăpădul scris cumsecade, și Toma numără banii până la unul.

Era în postul Paștilor și se imprimăvăraseră. Noapți de Florar, dulci și înalte, în creștet cu luna plină, plimba sub zaplazuri, pe sub crengile încă neînfrunzite, perechile de îndrăgostiți. Onofrei n'avea somn. Aștepta să treacă crugu lunii, pentru ceiace plănuia el. Polița dată lui Toma Bădălan nu'l lăsa liniștit.

Intr'o seară vremea se burzului din senin. Noaptea căzu repede și neagră ca păcura.

„Acum !” își zise Onofrei, și intră hotește în șura din fundul curții lui, în care avea un țap, cât un mânzat de mare. Părintele aprinse o lumânărică, smulse dintre pereții de scânduri ai șurii un cuțit, pus mai de mult acolo, îl așeză pe pământ și trase lung cu urechia.

Preoteasa dormia, satul deasemenea. Țapul dormea și el, cu bărbița pe o copită, cu un corn în pământ.

Ușurel umbla omul în încăperea slab luminată. Se descălță, se desbracă, tot, rămase în pielea goală. Așa, ca un demon, în întunecime, luă cuțitul, mai trase odată cu urechia și, dintr'o dată, ținând cu o mână capul țapului de un corn, cu cealaltă îl înjunghie în beregată.

Dobitocul voi să se scoale. Dar Onofrei îl

încălecăse, îl apăsa cu greutatea și cu toată puterea lui.

Gâtlejul țapului fusese retezat bine. După întâile svâcniri puternice ale dobitocului, popa descălecă și trecu vârful cușitului cu dibăcie pela gât, pe tot pânțele, până sub coada țapului, ca să'l poată desbrăca de piele. Pe câte-și patru picioarele trecu vârful oșelului tăios, cu o apă-sare ușoară, ca să nu pătrundă și carnea, precum făcuse și pe pânțele.

Onofrei muncea cumplit. Deși era în pielea goală, ca Adam, nădușea spintecând și jupuind dobitocul încă fierbinte, încă svâcnind de viață. Cu multă trudă desgrădi din locul lor, ca pe niște măsele, coarneau vitei.

Popa se grăbea, înfrigurat de a-și vedea gata isprava lui. Când sfârși de jupuit, se vără întreg în pielea fumegândă, se acoperi tot, își potrivii pe mâni, pe picioare, pe pânțele, pe piept, pielea fierbinte și care se lipia minunat pe carnea lui de om.

Deși picioarele popii erau mai groase, blănița se lăsa întinsă și se îmbuca singură. Popa râdea și se cuprindea în vestmântul țapului, râdea și își așeza coarneau, care și ele stăteau drepte, după cum le așeza preotul.

Hoitul țapului zăcea acum alb ca varul, cu sclipiri vinete, fumegând ușor. Până și coada lui atârna acum la spatele popii: țap în lege, cu coarne împungace, cu bărbița sub gât, doar fără

de copite. Lăbile picioarelor se trăseseră, ca unghiile pisicii, sub pielea picioarelor vitei jupuite.

Când se văzu așa de bine înțolită, Onofrei, behăi a râs de bucurie, împinse ușa șurei cu mâna dreaptă, acum picior, și țâșni în curte.

Noaptea era tot neagră, cerul acoperit de nori. În câteva salturi popa ajunsese în ograda casei lui Bădălan. Bâjbăi în dreptul ivărului până când deschise ușa. Intră în odaia lui Toma.

Omul dormea dus. Țapul behăi tare de câteva ori. Țăranul nu se trezea. În colțul de către răsărit al odăii o candelă ardea molcom. Țapul dădu jos de pe masă o strachină goală. Vasul de lut se sparse cu sgomot de podeaua de lemn. Toma deschise ochii, somnoros.

Țapul behăi, se apropie de pat, se urcă cu două picioare în crivatul țăranului, cu gâtul întins, cu bărbița spânzurând, cu carnea țapoșe deasupra capului: „Zapiis! Zapisul popii!“ behăia încornoratul.

Fruntea lui Toma se brobonea de sudoare. Privea și asculta încordat săteanul. Zapisul popii îl cerea țapul, gata să sare în pat.

Bădălan se luptă câțva cu spaima din sufletul lui, țintuit pe spate. Iși birui pironeala însă, omul puternic, se sculă pe jumătate și își făcu cruce.

Țapul se dădu jos din pat, dar nu pleca, aștepta. Omului i se păru că se pregătește să sară

asupra-i. Vita ciudată behăia cu vorbe; cerea zapisul lăsat de popă în mânilor lui.

Bădălan se dădu jos din pat, deschise lada, scoase înscrisul, și-l puse pe masă, tremurând din tot trupul.

Dobitocul încornorat luă hârtia în gură, se întoarse pe cele patru picioare ale lui, deschise ușa cu capul, și plecă.

Bădălan deșteptă pe maica-sa, ca să-l îngrijească; avea friguri, aiura.

Popa ajunsese repede la casa lui. Făclioara lăsată aprinsă, se sfârșea arzând. Zări lumină printre scândurile șopronului. Intră înăuntru. Hainele-i preotești stăteau grămadă cum le lăsase, stârvul țapului se răcise.

Onofrei lăsă să-i pice din gură prețiosul zapis. Cugeta să se desbrace de blana de țap, ca de un vestmânt. Cercă, dar pielea țapului i se lipise de carne. Trase cu putere haina ca să se desfacă la piept și țâșni sângele. O durere cumplită nu-i îngăduia să-și desprindă de pe trup haina animalului. Pielea streină fiersese una cu carnea omului.

Se făcu ziuă. Preoteasa își găsi bărbatul, fără să-l cunoască. Preotul căuta să vorbească și behăia. In cele din urmă, se repezi orbiș către soare-răsare, urmărit cu ochii de cei adunați în preajma șurei.

IN CĂUTAREA UNUI LIMAN.

O mână de Turci dăduseră foc bisericii de lemn, cuibărite în sihăstrie, între vârfuri pleșuve de stânci, în munții Brădetului, și celor patru chilii grămădite în juru'i. Pe unul din schimnici îl căsăpiseră, iar ceilalți trei, scăpați teferi, se îndrumau acuma tot către câmpie, prin codrii fără potecă. Nu știau calea și nedeslușit le era capătul drumului.

Deosebiți și la vârstă și la chip și la minte erau toți trei; dar îi unea cu străjnicie: credința și tainica pornire care'i mână pe căile Domnului. Cel mai mintos, călăuza lor acum, Gherasim, avea peste patruzeci de ani, era uscat la chip ca o moaște, și numai ochii lui de lup arătau viața ce ardea în cugetu'i. Paisie, aproape de șaptezeci de ani, patrat de scurt ce era, perinos, căzut în mintea copiilor, zâmbea închipurilor lui dulci și se lăsa purtat, fără scâncet, de pasul hotărât și neostenit al călăuzitorului. Al treilea

nici nu era călugăr, abia era, frate. Avea încă numele lui din lume : Stan. Numai de-o lună fugise dela ciobănie și se aciuiase la schitul cucuiat în munții Brădetului, unde avea un frate. Călugărul ucis de Turci, era fratele băetului acesta, în vârstă mai mică decât douăzeci de ani. Dar sufletul tânăr al fiicăiandrului se plecaseră moșneag sub greutatea evangheliei, se pătrunseseră de mireasma tămâiei și se fermecaseră de însăși cântările sale, tremurătoare și înalte, în biserica scundă, de lemn, cerușe de-acum.

De câte ori rămânea mult în urma lui Gherasim, flăcăul întrebă pe bătrân :

— Unde ne-o fi ducând ?

Moșneagul era surd, și Stan întreba în șoaptă. Zâmbind, Paisie, răspundea cu un vers din scriptură, sau tăcea. Pe Gherasim nu-l întrebau, cei doi, către care liman îi poartă. Numai la popasuri, când își desfăceau basmalele cu merinde, îndrumătorul lăsa să cadă câteva vorbe de pe buzele'î uscate ca scoarțele evangheliei, strânse la subțioara lui.

— Stane! nu plânge! n'ai grije! am să te hirotonisesc călugăr, într'o biserică nouă!

Se întâmplă ca ochii lui Stan să fie uscați, când Gherasim îi vorbea așa. Dar el știa că băiatul are de ce plânge: după hirotonisirea lui, după biserița în care își înălțase pentru întâia oară vocea către Cel Atotputernic, și după răposatul lui frate, tăiat de păgâni.

Și iată că într'o zi picioarele lor desculțe se împotmoliră în nămolul răcoros al unor bălți nesfârșite. Lipitori negre se suiră pe picioarele păroase ale călugărilor și se înfipseră în pulpele trandafirii ale fostului păstor de oi. Dar Gherasim mergea drept ca un stâlp, și mâna lui dreaptă apăsa neclintită, pe inima'i arzătoare, sfânta evanghelie. Moșneagul surâdea, ținându'i urma, și tânărul, cu stropi de sudoare pe frunte, lăsa jivinele nămolului să ospăteze.

Foșnirea visătoare a trestiei le amâna oboseala; rogozul și papura se culcau sub pașii călătorilor. Pe potecile de uscat, cu iarbă grasă ca râmele, viespare de năpârci se împrăștia, ca sub bice, la apropierea lui Gherasim.

O fâlfăire nebună de aripi înspăimântate sbucni către ceruri. Fața unui lac, înfiorat de smulgerea lighioanelor de pe el, străluci ca un șir de săbii în bătaia soarelui. Ochii lui Gherasim ardeau înviorați. Până și tânărul zâmbi încântătoarei priveliști. Lacul își potolea tremurarea; în cute tot mai largi își întindea mătasea apelor lui albastre.

Gherasim își purta mereu pasul și tovarășii îl urmau de aproape. Ocoli marea apă, și alt lac, nelegat cu cel dintâi, se înfățișe drumeților, larg, strălucitor.

Cei trei călugări, plecați din munte, stătură pe limba de pământ ce despărțea ca un zăgaz cele două ape. Priviră'n sus, și rând pe rând

priviră și se adânciră în cele două ceruri ale lacurilor, trei cu cel de de-asupra creștetelor lor.

Limba de pământ îngustă, pe care se aflau pribegii călători, se lățea la câți-va pași, era întinsă mai departe cât o arie, între cele două bălți învecinate. Stuh, burueni necunoscute muntenilor, creșteau acolo înșesate; ca un duh, plutea o mireasă grea, caldă, lenevitoare.

Gherasim înainta singur, căuta ceva. Moșneagul Paisie rămăsese în urmă, cu obijnuitu-i surâs înghețat pe obraz. Locul li se părea din poveștile cu balauri, muntenilor. Stan se ghemuise în unchiaș, ridicase o mână, și numai pe sub ea cuteza să privească, în scâpărările de pietre scumpe ale apelor încremenite și izbite de razele soarelui, ca de mii de amnare. Păstorului tânăr, evlavios, cu sufletul în așteptarea unei minuni, lacrimi mari i se legănau în genele de mătase neagră.

Gherasim se oprise, cu oțărire; capul lui, care parcă singur mergea, ca luna în tărie printre nouri, avu o răsucire de încordare, și toată făptura omului, ca străbătută de un fulger, lua parte la gândul care-l oprise, îl înfipsese locului.

Stan se ridică în picioare, se aruncă pe urma călăuzitorului. Moșneagul în mintea copiilor, Paisie, îl urmă. Lucru de pomină și de spaimă: în fața lui Gherasim, cât omul de gros, un șarpe sta încolăcit, în roată, numai cu capul ridicat. Bătrânul și flăcăul așteptau. Increderea

lor în călăuzitor era fără margini. Așteptau. Șarpele privea de-adreptul în ochi pe cutezătorul călugăr, și șuera din limba lui despicală.

— Pleacă tu! am venit noi! În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh! îi porunci Gherasim, jivinei.

Șarpele uriaș înălță și mai tare marele'i cap, cu două nestimate drept ochi, și rând pe rând cercurile lui se destinseră, cele mai mici întâi, cele mai mari la urmă, și plecă!

— Am rămas noi stăpâni! rosti Gherasim, întorcându-se către tovarășii lui. În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh!

— Stane, mai zise el, Dumnezeu te vrea călugăr!

URSITA.

I.

Satul dormea cufundat în întuneric, sub lumina stelelor. Nici un freamăt în frunze, nici un caer de nor în noaptea fără lună.

Și deodată un vânt se ivi fără veste. Întâi o porni într'o parte, subțire, apoi se umflă, crăpă și se'mpătri ca o apă care se desbină în calea ei și-apoi se împreună mai mare, mai năvalnică. Vântul sgâlțai, frământă, frânse și smulse pomii de prin curțile întinse. Intr'un singur vuet de urlătoare pe stânci, așa curgea furtuna pe valea Țicăului. Coperișurile caselor ai fi zis că se țin de casele lor cu brațe nevăzute, ca să nu sboare.

Nouri de cine știe unde aduși, ca turme de bivoli se înghesuiră tot mai mulți. Cerul, tot mai scund, tot mai scund se făcea.

În noaptea smolită, vuetul și vaetul vântului și crengilor, multă vreme dănuiră. Oameni și dobitoace se trezeau din somn și așteptau în ne-

știre. Râme de foc, subțiri și lungi ca sârmele de telegraf, se svârcoleau în peire prin norii negri din văzduh. Un troznet nebun sugrumă vuetul sgomotelor și încremeni așteptarea; parcă se despicasă o boltă de fier uriașe, și avea să se nărue în două părți pe pământ. Urmă o tăcere de piatră.

Cu foșnet de porumbiște uscată, o ploae, în șiruri grele și repezi, răpăi pe coperișuri.

— Și în noaptea asta ne vin ursitoarele! făcu Mihai Ciuciu, către Irina, nevastă-sa.

— Copilul tace, văd; șopti femeia. Parcă-ar aștepta...

— Aș! ce știe el, care'i de trei zile? Destul că nu plânge!...

Soții tăcură; ascultau mohorâți cum cădea ploaia și cum uneori furtuna se umfla în firele ei și-o asvârlea, alice de plumb, în ferestrele caselor. Cu scrășnet cădeau la pământ ramurile rupte prin grădini. Vântul gemea uneori, deși era în toiul verii, ca viscolul iernii.

În șoptă, cu genunchii tremurând, vorbeau bărbatul și femeia.

— Sântem în al șaptelea an de căsnicie, bărbate, și până acum n'am avut parte de copil... Dacă îl aveam la un an după măritiș, la cincisprezece ani, știa și carte până acuma...

— Ce să mai zic eu, că am trecut de patruzeci de ani? Poate că n'oi apuca să-l văd mare,

la casa lui. . A venit târziu pe lume; dar bine c'a venit la urma urmei.

— Să fie sănătos și cuminte! Tare mă te-meam, când îl purtam în pânțece... Mi-era teamă să nu fie altceva... să fie rast în loc de prunc. Tot ascunsă de ochii lumii am trăit nouă luni... Măriuța Vădanei, n'a făcut la treizeci de ani o jivină care lătra și sălta broștește, de au trebuit s'o înece într'o căldare de apă clocotită?

— Cine ți-a spus, să te sperie? Vorba cume-trelor !...

— Ba de sarcina mea și de copil nu știe până acum decât moașa ..

Pruncul de trei zile, nebotezat încă, dormea într'o albie alături de patul părinților, rumen în scutecele'i albe. Gurița lui, cât o cireașe, se mișca încet; copilul sugea în singuru'i vis.

Ploaia, furtuna, fulgerele și trăznetele nu mai conteneau. Mihai și Irina ațipiseră totuș, când auziră în odaia lor voci necunoscute. Cu temere, ciuliră urechile și deschiseră în gene pleoapele.

În văluri albe, trei femei, în mijlocul odăii, își șopteau una alteia în șuer. Păreau mâniate pe vremea de afară și pe soarta lor. Pasămite nu treceau cu voe bună prin bătaia ploii și prin vârtejul vânturilor. Când fulgera, se închinau toate trele, în tăcere smerită.

Înghetați de spaimă în crivatul lor, soții așteptau. Ursitoarele se întorseră cu fața către

albia pruncului și, una după alta, ținând mâna dreaptă întinsă, rostiră:

— Până la optsprezece ani să lași însărcinate douăzeci și patru de fete!

— Pe taică-tău, tu să'l omori!

— Și să cazi la păcat cu femeia care te-a născut!

Tatăl copilului astfel ursit, voi să se smulgă din pat și să le silească pe cele trei ursitoare să schimbe vorba. Dar până să poată omul, care dormea la perete din pricina albiei, să sară în mijlocul odăii, cele trei vedenii albe pieriseră.

Omul căzu mototol pe o laviță, ca izbit cu măciuca în moalele capului. Femeia lui plângea înfundat în pernă. Copilul dormea, neștiutor. Tatăl tot nu se clintea depe locu'i, ghemuit, bicisnic în fața năpastii căzute pe casa lui. Un suspin adânc al soției, ajunse până la el ca printr'un perete, și omul grăi:

— Nebunele! Și nu le-am prins, să le ucid pe câteșitrele.

Leuza plângea, slobod acum, bărbatul aprinse lampa.

— Ai auzit, muere, ce ne așteaptă? O să mai alăptezi tu sângele înveninat de lângă tine?

— Ce'i vinovat el, săracul? gemu femeia. Nu 'i-e nici lui spre fericire... Ursitoarele...

— Ha! și-a plăcut când ai auzit c'o să trăiască cu tine? Pe semne că amândoi o să pu-neți la cale moartea mea!

— Da numai vorbi, omule, că păcătuești! Mai bine dormeam somnul morții, decât să le auzim! Dece am fost treji, ca nealții, în așa taină mare! Ce tâlc să aibă, de-am auzit noi, ceiace nimeni pe lume n'a auzit : ursita copilului lor?

— Dacă putem noi sta în poțtriva ursitei, spune tu cum, și om încerca.

Și femeia nenorocită mai zise :

— Să-l înstreinăm?...

— Ba să-l strivesc cu călcâiul, ca pe-o năpărcă! se înfurie bărbatul.

— Și-ai mai putea trăi? Vezi că ești în fața sfintelor icoane!..

Până către ziuă, soții vorbiră în zadar. Femeia înțelegea și ea că nu poate crește om, pe cel ce avea să-i ucidă bărbatul și să păcătuiască cu ea, mama lui. În fierbințeala sbuciumării, lesne își uitase slăbiciunea, boala, și se dase jos din pat.

În cele din urmă se hotărâseră să-l ducă pe prunc, așa în albie, și să-i dea drumul, în voia sorții, pe gărlă. Cel puțin nu vărsau sânge și nu-i curmau viața cu mâinile lor. Undele râului aveau să ducă copaia, tihnit câtva, apoi aveau s'o izbească de un bolovan, s'o răstoarne, și... Dumnezeu să-i primească sufletul printre îngeri, sau facă Atotputernicul ce va ști, cu pruncul nebotezat.

Odată hotărât, omul plecă de sub acoperământul care'l apăsa, aruncând o căutătură neagră nevesti-si și trântind ușa.

Cerul se înseninase. Văzduhul înalt și proaspăt se încălzea sub razele soarelui. Păsările se aruncau din pom în pom, cu ciocurile pline de ciripit, pe aripi sprintene. Furtuna de cu noapte frânsese un zarzăr și trântise cei patru stupi, puși de curând de gospodar.

Omul flueră, văzând paguba, dar pentru că o crezuse mai mare pe când asculta buciুমarea furtunii, se mai îmbună și se apucă de lucru, cu râvna oarbă a omului care vrea să și îngroape gândurile rele.

Silit de foame, tocmai către seară, mai intră omul în casa lui.

— Tot nu l-ai stârpit, muere! se trezi iarăș la mânie, rumânul.

— Abia mă pot mișca. Uiți că sunt leuză? Știu că trebue lepădat... Mai pe seară... să'l dăm pe gărlă, după cum am vorbit. Acum să nu ne vadă care-va.

Intr'amurg, femeia se încinse strâns cu brâul peste pânțele, își făcu cruce, își șterse cu podul palmei și roaele de lacrimi, ce numai secau, și, soțul cu albia, cu copilul în ea, muma în urmă, dreaptă și galbenă ca o făclie, se strecurară până în fundul grădinii lor, pe unde trecea gărla.

Muma rămase tot în picioare, făclie subțire, gata să se frângă, iar tatăl se chirci, se uită cruciș în toate laturile, și dădu drumul copaei pe apă.

Bărbatul înjură cumplit, ca să nu se induio-

șeze, femeia alunecă peste unde o privire stinsă în lacrimi. Albioara plutea, tot mai mică pe ițele vinete ale apei. Irinei i se părea că-l vede; copilul dormea, mișca buzele, să apuce sânul.

— Pământ habnic, moșnenesc... destul! ar fi avut cu ce să trăiască! borborosia pentru el singur părintele, încruntat.

Albia plutea repede pe râul crescut de ploaia multă din ajun. Ca două poștii mersese lin și, pentru că apa ocolea satele, iar carele n'o treceau cât era mare, nimeni nu prinse corăbioara ciudată, și nimeni n'o văzu mai apoi, oprită din mers de un bolovan.

Trecuse o noapte călătorind, era acum ziuă, copilul se deșteptă din somn, — se mai trezise de câteva ori, — țipă îndelung. Dar nimeni nu-l auzi. Adormi iarăș țăncul, de osteneala plânsului.

Tocmai a doua zi dela lepădare, către seară, gărla descrescând, albia se desprinsese de lângă bolovan și iarăș fu luată de curgerea undelor.

Două nopți și două zile trecuse copilul, înfășat, nealăptat, stins de foame și de înseși țipetele lui zadarnice.

Și trăia mititelul. Două zile de Iulie îl pârjoliseră în scuticele lui; arșița îi umflase pleoapele uscându-i plânsul, și-i arsesese în câteva zile fața fragedă.

Când se deșteptă din somnu'i de istovire, tânguirea lui, răgușită acum, abia pâlپایا deasupra copăii. Micuțul isbutise, în atâta vreme, mai întâi să și scoată o mână din strânsoarea fășii,

apoi alta, și și sugea cu desnădejde degetele. Micile'i brațe rumene, ca două tulpinițe de mărgean palid, se sbăteau la răstimpuri înrămurite, când durerile pântecelui încolșeau făptura lui, toată numai de carne suferitoare și nevoiașe.

Amurgul torcea borangic în liniștea văii. Dela schitul Ticăului, din apropierea apei Ticăul, stărița, călugărițe multe, multe surori, veniseră să se scalde, — în ziua aceea, care numai păstrănici o amintire din noaptea de pomină, din noaptea cu furtună.

Maicile, unele se scăldau, altele stăteau pe malul apei, numărând boabe de chihlimbar în mătâni; câteva surori tănuiau mai de-o parte. Toate privirile se lăsau purtate pe șuvițele limpezi, în vecinică împletire, ale râului.

— Oare ce se vede pe apă, maică Serafimo?

Până să răspundă întrebata, maicile cu toatele deslușiră pruncul de țâță în pluta lui, și inimile lor de mume, dintr'o singură izbucnire se umplură de grije, de mirare și de mare duioșie.

Albia fu trasă la mal de douăzeci de mâni, grăbite. Cuvioasele uitaseră că sânt în pieile goale, și una'n alta, îmbrăcatele și desbrăcatele, se îmbulziră cu capetele întinse deasupra copilului lepădat. Suspine de dragoste, de milă, blesteme asupra părinților care se lipsiseră de el, clocoteau în liniștea serii, în malul apei Ticăului.

„E băiat! E băiat! E băiat!“ trecu din gură în gură, după ce pruncul fu desfășat.

Rușine, curiozitate, zâmbete repede închise în cuget, învăpăiară fețele tinere.

— Și dacă-i băiat? făcu starița după o răs-gândire. Doar nu 'l-om da înapoi pe apă!... Are să-l crească monastirea. Când s'o face mare, vom vedea; până atunci e mult, Dumnezeu ni l-a dăruit; facă-se voile sale!

— E mort de foame, mititetul, și cu pleo-pele umflate de plânsori.

Scăldătura fu lăsată cu desăvârșire. Grabnic veni înapoi la schit cu toatele. Fie-care voia să țină pruncul orfan în brațe. Mănușițele lui fură sărutate de zeci de guri, înfrăgezite de atingerea cu carnea lui de lapte. Suspine uitate în tainițele inimii, îmbobociră și se deschiseră, asemenea crinilor, mulți pe o tulpină, potire de lumină.

Un prunc de-o săptămână nu-și cunoaște mama, ca să'i fie dor de ea, dacă n'o mai are. Micuțul, lepădat pe apă, găsisese hrană, se deprinse cu ea.

Fu botezat în biserica schitului, cu numele de Kiric, după dorința stariței, nașa lui, și pentru că în ziua aceea, a cuviosului sfânt Kiric, fușese cules de pe gărlă.

Creșter dolofan și ager: iar călugărițele toate erau mame bune; ele multe, peste sută, el unul singur. Monastirea era bogată, cu moșie, cu sat de iobagi pe pământul ei.

Lucruri de minune și de dulce trecere de vreme, pentru tot soborul monahic, erau hachițele copilului, râsul lui, gângureala, întâele cuvinte și stângacii lui pași. Acum îl hrănea o maică, cu lingurița, acum îl culca alta; o soră îi făcea jucării. Haine îi coseau toate. Avea schimburi, câte nu avea un copil de Domn.

În toată hora de case albe, cu mari ceardacuri de lemn, răsese sau plânsese Chiric. Când se împiciorogă, de umbletul lui se țineau scabietele mume vitrege, fericite, Dar fără asemuire, Dumnezeesc, fusese copilul, pentru pustietatea lor.

Sub atâtea îngrijiri, la șase ani, orfanul cunoștea slovele încărceiate, cu caturi, ca păianjenii, ale psaltirii, și le silabisea. Aprinse de deșteptăciunea lui, așa de tare îl strângeau maicile tinere la sân, uneori, că piciful gema și cădea mototol pe podine, tot mai uimit cu vremea și mai viclean.

Cu cât alerga, se cățara prin pomi, se îmbufna și făcea pe placul lui, în pofida sfaturilor și a desmierdărilor, cu atât maicile îl găseau mai răsărit și mai isteț. Iar dacă vorbeau de ce se va alege din Chirică al lor, când îi va da mustața, nici una din ele nu'l menea tagmei călugărești, în care erau investmântate cu trupul și cu sufletul. Arhondăreasa spusese odată limpede:

— Numai călugăr să nu-l văd! că aș muri de supărare!

În vremea verii, luminate și calde, în vremea

verii cu flori și cu poame, viața părea trăită într'un rai verde, cu albastru acoperemânt.

Vântul cânta în frunzișurile bogate ale copacilor bătrâni de un veac. Sub genele lungi ale tinerelor maici, umbra se făcea mai dulce de cât sub teii cu mireasmă.

Chiric, aproape flăcău în putere, cu tulle de mustăți, tot mai stăruitor trecea prin umbra genelor tinerelor maici și-ale surorilor. Trecuse de mult vremea, în care leagănul lui aduna toată lumea femeiască a monastirii, ca un ulei plin — albinele. Acum roiul se risipea.

Câte un cântec singuratec se aprindea pe sub bolțile fagilor, în fund de codru. Maică de maică se ferea și bătea poteci tănuite. La vecernia de către seară, numai bătrânele își târau pașii spre biserică.

Iar starița încă nu prinsese de veste. Tinerele se fereau să se uite una în ochii celeilalte, se posomorau ca de poruncială și, galbene, înghețate până'n inimă, se părăseau: ca fiecare să fie singură, cu torsul amintirilor în cămara inimii, or cu sfatul turburat al nădejdilor.

La început, flăcăul încă mic, nepriceput, se juca firește, alerga printre răsadurile de nalbă, de bujori, micsandre, rozetă și trandafiri, prin grădinile pestrițe de felurimea florilor.

Adeseori tovarășa de joc era mai în vârstă de cât el și, când Chiric o prindea, când se începea lupta între băiat și fată, cu trupuri lipite,

cu răsufări aprinse și apropiate, fata, femeia, își pătrundea prietenul cu priviri bănuitoare, dar și de așteptare și de îmbiere.

Nu s'a aflat de cât târziu, după doi ani, după ce Chiric sburase mult, ca un fluture de pe zambila imbobocită pe crinul aproape să-și lepede foile.

Și deși mai toată lumea știa, mare groază pătrunse în sufletele mucenicilor, în așteptarea desvăluirii celor petrecute în desișurile codrului și'n chiliile albe.

Zadarnic umblau fecioarele plecate de umeri, în rase largi, mugurele încolțit în pânțele lor creștea, iar ochii lor cu cearcăne vinete mărturiseau și ei suferințe trupești, ce scris este să isvodească din plăcerea păcatului.

Starița, în sfârșit, aflase! Răspunzătoare de turma încredințată ei, ca și de sufletul lui Chiric, căreia îi era nașe, ea se sfătui cu bătrânele schitului, se rugă la Dumnezeu sfântul s'o povățuiască, și blestemă cu urgie năpasta căzută asupra capului său.

Înțeleptele bunici, unele, prin fiicele și prin nepoatele lor, maici sau surori în schit, necinstite și ele de către flăcău, îl învinovăteau fără cumpăt pe copilul luat de suflet și nevrednic.

— Ne-a pângărit sfântul locaș, ipochimenul.

— Cinstea noastră era de pildă și de pomina pe lume!

— Nici cu viața lui nu poate răscumpăra ne-
cinstea ce ne-a pricinuit-o!

— L'am adunat de pe apă, ca să ne cano-
nim în furcile iadului, în vecii vecilor!

Așa spumegau și gemeau gârbovele și cucer-
nicele bătrâne, iar starița se pătrundea de du-
rerea și de supărarea lor. Mânioasă foarte, ea
hotări ca vinovatul cel mare, copilul de suflet
de atâtea ori culpeș, să piară, pentru ca nu
cum-va lăsându'l în viață, să umple lumea de
păcat.

Căci, socotea starița, dacă la optsprezece ani
a adus el atâta stricăciune și turburare, ce va
face mai târziu? Trebuia plivit ca buruiana
otrăvitoare.

Doi oameni de încredere, țărani iobagi pe
moșia monastirii, fură chemați din apropiere, și
li se spuse mai întâi:

— Prindeți'l și legați'l bine, pe tâlharul de
Chiric, de bradul de după clopotniță.

Tâlharul înțelesese ceva din vinovăția lui, dar
greutatea vinei de loc!

Se lăsase legat, ferecat. Apoi starița, fără să
istorisească în lung și'n lat vătămarea adusă
tihnei monahicești, de către Chiric, li'l dete pe
mână, ca să-l nimicească, să-i ia viața cum vor
ști ei mai bine.

Din vorbele ei, — și starița credea ceia ce
rostea, — pruncul strâns pe apă era însuși dia-

volul ispititorul, în chip de om, și trebuia stâr-pit, pentru mântuirea oilor din turma credincioșilor.

— Să vărsăm sânge, zise unul din țărani, nu ne încumetăm... dați-ne o funie și i-om face seama negreșit, într'o pădure, departe.

Flăcăul cu brațe vânjoase acuma, cu ochii scăpărători de tinerețe și cu mustața neagră umbrindu-i gura roșie și mică, ședea în picioare, legat strâns înapoia clopotniței, fără scâncet, fără umbră de lacrimă în pleoape.

Ochiurile chiliilor îl căutau, îl pândeau, însuflețite, umede de răsufări grăbite de bătăile inimii. Unele din ele vedeau câte dor Chirici, prin perdele de lacrimi.

În amurg, o ușe de chilie se deschise încet, se lipi ușor la loc, fără șgomot și, pe brânci, dar cu capul jucat în toate laturile, o maică alunecă prin iarbă, până la omul cetluit de copac.

Până la miezul nopții, când aveau să-l ducă la moarte cei doi rumâni jurați să-l răpue, multe uși se deschiseră, ca să strecoare către osândit umbre șoptitoare.

Luna se ridicase în creștetul cerului. O tăcere sfântă își citea psalmul de pace de-asupra schitului. Coamele copacilor, cetinele, scânteiau de lumină. Licuricii ardeau prin ierburi, greerii și cârsteii țârâiau. Umbra era dulce ca sub gene lungi, iar răcoarea parcă adia. Cei doi

iobagi îl deslegară de trunchiul copacului pe Chiric și-l luară între ei la drum.

Mai întâi, osânditul abia călca. Picioarele lui, curmate de legături și înțelenite de nemișcare, se supuneau încet, cu durere. Paznicii erau grăbiți.

Înzdredenit de aerul proaspăt și tare al nopții, tânărul iuți apoi pasul, cât nu-l puteau ține silnicii lui tovarăși.

Osteniți de grabă, cei doi, când dădură peste un han în calea lor, deschis la ceașul acela târziu, se sfătuiră în șoaptă și intrară toți trei în el.

În cârciumă petreceau uitați de cu ziua, tot trei înși. Ulcele se umpleau și se goleau pe masa lor, și toți aveau ce povesti o viață întreagă. Paznicii osânditului priveau cu jind la cheful necunoscuților.

Fetele rumene și vesele de vin, vinul roșu care parcă fierbea în ulcele, îi făcură pe rumâni să simtă că gâtul lor e uscat ca scoarța. O poftă nebună de băutură lăcrimă în ochii lor. Dar Chiric avea asupra-i destui bani, ca să le potolească ispita.

Toate maicile care șerpuseră până la el, când sta ținut de trunchi, îi lunecaseră în buzunarele hainelor, care cât putuse.

Peste un ceas, călăii osânditului erau amețiți de băutură. Se împrieteniseră cu ceilalți mușterii

ai cârciumei și încinseră o chindie îndrăcită. Vinul sângeriu curgea în ulcelele de lut, din ulcele pe gâturi, șipot.

Chiric se prefăcea că bea și el. Când socoti că tovarășii lui sunt împăienjeniți bine și că nu mai știu de rostul lor, se furișe afară din han, și se tot duse. Încă nu se luminase de ziuă.

Pe când atâtea suflete duioase îi plâneau tinerețea răpusă în ștreang, el deschidea ochii mari pe plaiuri necunoscute și cutreera satele.

Cei doi țărani amăgiți veniră cu vestea că l'au spânzurat, precum făgăduiseră.

Voinicul hoinări îndelung, vântură mult colb; avea bani buni la chimir. Și tot pribegind așa, cu vara și cu iarna lui, un an încheiat, luă seama că unul brăzdează țarina, că altul ciocănește fierul, că Ion lucrează lemnul, că Gheorghe frământă pâinea, că Dumitru paște turmele, și se luă de gânduri. El nu învățase nici o meserie.

Cunoscu în mintea și inima lui, înoite, rușinea și căința. Înțelese că toată povestea vieții lui trebuia s'o ascundă, iar buzele lui să n'o destăinuiască nici morții.

Flăcăul, cu judecată sănătoasă acum, pricepându-și singurătatea sub lumina zilei, nu se mai încrezu în mâna de bani ce'i rămăsese, dorea să aibă rost și, într'un noroc, se prinse cioban la oi.

Pe dealuri toată vara, adunând cu câinii turma risipită și îndrumând-o unde era pășunea mai grasă, tolănit sub coviltirul cerului, urmărind cu ochii rătăcirile norilor: astfel își părăduia vremea, omul singuratic.

Câte odată își aducea aminte de monastire,

de dragostele lui multe, și de toate zilele lui voioase, ca o salbă la soare.

Da un an după an, cu gândul, își revedea copilăria. Știa că n'are părinți. Mai multe guri îi povestiseră, printre sărutări, cum fusese prins pe apă, prunc de o săptămână.

Taina, fără obârșie a vieții lui, mai ales noaptea îl tulbura. În adâncimile întunecate ale cerului, stelele nopții nașteau una după alta, cu orânduială; luna, la ceasul ei, se ivea luminoasă; munții neclintiți își legănavu pădurile la bătaia vântului, și toate păreau așa ca de veacuri, și pentru vecie! Ce legătura era între ele toate și el, de'i stârneau întrebările? Omul se întreba și se mâhnea fără răspuns, dar mai mângăiat.

Ciobanul învățase singur mersul stelelor și crugul lunii. Nestimate se rupeau din stemele tăriei și tot în nepătrunsul cerului se înfundau. A murit cine-va! își amintea Chiriac zisele maicelor.

Și iar se întorcea asupra vieții lui, plin de întrebare și de păclă.

Câte odată i se făcea dor cumplit de iubirea femeii și de iubirea lui pentru femeie. Brațe albe îl strângeau pe sâni fierbinți și svâcnitori.

Și cădea răstignit, pe spate, trăind în ochi aevea, ceasuri petrecute odinioară sub cetina brazilor.

De asemenea își mai aducea bine aminte, și se mira ca de faptele altuia, de ușurința, fără

pic de muștrare, cu care trecea din brațele unei fecioare, în ale alteia.

Gândul că e tatăl atâtor copii, a douăzeci și patru, căci le făcuse socoteala, se ridică în fața lui, uneori, ca un zid negru, ca să i se dărâme pe suflet. Pocăința îl chinuia multe ceasuri din noapte, stingea frumusețea stelelor și a nesfârșirii din juru-i.

După trei ani de ciobănie, Chiric se socoti cu stăpănu-său, luă simbria ce i se cuvenea, dădu ziua bună și plecă, iarăș.

Voia să vadă un oraș mare, să ție ochii după lume multă; să intre în frământarea ei, să înțeleagă ceva din alcătuirea lumii, din noima omului.

În oraș, așa îi abătuse lui, cumpără haine de târgoveț, se îmbracă cu ele, de sus până jos, și lepădă ciobăneștile.

Trecu prin lume, ascultă gălceve, văzu bogătași, văzu sărăcime, și orașul nu'i plăcu. Praful și noroiul ulițelor, unul după altul, îl scârbiră, ca și mirosurile ce duhneau din pastramagerii, pielării, brânzării, cârciume, pescării, băcănii, și câte altele. Plecă iar.

În târg, la Năimeștii de câmp, într'o cafenea afumată, sta singur într'un colț, vtsător. Bani încă mai avea câți-va, dar tot ar fi vrut să se așeze la vreo curte, la vreo treabă. Vremea

se gătea de toamnă, pasărilor călătoare începuseră a se chema și-a se ridica de ducă.

În cafenea, lumea vorbea tare, pentru toate urechile.

O brișcă de țară, prăfuită, aștepta pe stăpănu-său; vizitiul moțăia pe capră. Un bătrân falnic, voinic, muntean în haine țărănești, dar chiabur, începu a povesti.

— Eu am început cu patru ulee, și astăzi am o stupină de sute! Ședeam la munte când am început albinăritul. Numai cu ceara și cu mierea, cu banii de pe ele, aș putea trăi boe-rește! Da nu'mi găsesc omul! Vine ursul, măi creștini, și'mi mănâncă fagurii! Am ținut român, am tocmit grec, am avut arnăut, și de geaba! N'am paznic cumsecade! Nu se află! Ori că le e groază de urs, ori că adorm, nu pot ști! cu pușca la ei mă pradă fiara.

— Mă prind eu, cucoane, să-ți păzesc averea! grai Chiric, sculat în picioare. De nu te-oi scăpa de urs, să nu'mi dai nici o para simbrie!

Moșneagul chiabur, începu a râde.

— Am avut oameni în putere! Cât patru ca tine!

— Ce-ți pasă dumitale?... Tot n'ai paznic, ziceai!

— Și ești slobod de-acuma? întrebă vânjosul uncheaș.

— La poruncă.

— Urcă-te la spatele vizitiului, că eu mân caii!

Fără tocmeală, așa dintr' o vorbă spusă între oameni, Chiric găsisese pâine, iar chiaburul străjer la stupină.

În fața unui case de om coprins, brișca se opri. Chiric pricepu că au ajuns la locuința stăpânului, și el cel dintâi sări jos, deschise poarta și așteptă.

O femeie ca de patruzeci de ani, întinerită de trai bun, cu nici o sbârcitură pe obraji, cu părul negru, își așeză privirea umedă și cuminte, pe tânărul ce adăsta.

— Ce tânără și frumoasă femeie are unchiașul! cugetă Chiric. Munteancă... desăvârșită nevastă...

— Ce flăcău mândru, și parcă-ar fi venit cu bărbatu-meu! gândi femeia, aplecată și reze-mată în coate pe cerdac. Nevinovat ca o fată; își întregi ea părerea ce i-o stârnea necunoscutul.

— Hei, târgovețule! începu stăpânul.

— Adevărat târgoveț... gândea nevasta. Trebuie să fie dintr'un neam bun, de soi. E ca o copilă...

— O să'ți dea vizitiul pușca, urmă îndată stăpânul, și o să'ți arate locul de pândă și ce să păzești. Să'ți dea de mâncare și să te vedem!

Moșneanul bogat colindase mai multe crășme în ziua aceia și, după ce'și isprăvi în grabă treburile, porunci argatului să'i scoată o bardacă de țuică și-o cană de vin. Vinațul băut de

cu ziuă, îl deschisese pofta de băutură. Era vremea cinei.

Bătrânul bea și mânca și-i povestea nevesti-si, pe unde-a fost, ce-a spus el, unde l-a găsit pe noul păzitor. Râdea mereu, clocea o șotie. Râdea singur și-o spuse și nevesti-si... Ea se împotrivi, îl rugă; el nu asculta.

— Gheorghe, porunci el vizitiului, pune caii băiete și să iai blana de urs în brișcă. Să mă duci la stupină... să'l vedem pe strejerul nostru, mă! Da să nu ne simtă, Gheorghe, că n'am făcut nimic.

Brișca merse pe căi rar umblate. Se opri într'un zăvoi. Omul șugubeț luă blana de urs, și-o puse în spinare, o potrivi bine în jurul gâtului și, pe jos, înaintă în noapte. Era în spațele stupinei lui. Luna nu răsărise, și lumina puțină întindea umbrele, la nesfârșit.

Sprîjinit în pușcă, țeapăn de treaz, Chiric asculta o mișcare de ramuri, trոznetul surd al unui mers, care parcă se tot apropia. Ochii lui obișnuiți să adâncească, sfredeliră desişurile. Din umbra unei tufe, o matahală, ridicată în două picioare, venea mormăind.

Paznicul își simți bătăile inimii, dar se oțeli. Mai trăsese cu pușca, de demult, cu pușcă de vânătoare. Li trecură pe dinainte schitul, maica Suzana, sora Teodora.

Ursul era tot în umbră, venea încet, și mormăia.

Chiric puse pușca la ochi, și trase: un bu-buit tare, și matahala se răsturnă, cu un țipăt omeneșc.

Pușcașul stătu o clipă, încremenit, să se gân-dească. Făcu doi pași înainte. Cel doborât de glonț, parcă nu era urs. Era om: Chiric înțele-se țipătul. Se repezi, dădu în genunchi lângă om.

Și el și rănitul, bâlbăiau:

„Ce-ai făcut! Ce-am făcut! nebunul de mine!“

Așa i-a găsit vizitiul, care auzise pocnetul puștii. Pe stăpân, el și Chiric l-au cărat până la brișcă, și cu brișca l-au cărat acasă.

Femeia aștepta, îngrijorată, avusese presimțiri.

Vizitiul, femeia, alți doi vecini veniți în grabă, să dea o mână de ajutor, și până și răni-tul, mărturiseau că omul care trăsesese cu pușca nu era vinovat.

Până la ziua, rănitul își dădu sufletul.

Când starostele satului îl aduse înaintea sfa-tului sătesc, pe ucigașul care nu căutase să fugă, pe nevasta văduvită și pe vizitiu, judecata era ca și făcută. Și starostele și sfatul de moșnegi cunoșteau tot firul întâmplării.

— Ai tras, de bună seamă, socotind că stâr-pești lighioana prădalnică... N'ai chitit nici pe departe că-i om! E vina lui, Dumnezeu să-l erte! își lăsă capu-i alb pe piept primarul ju-decător.

Și urmă cu chibzuință veche.

— Dar ce se face cu femeia asta văduvită?

Bărbatu-său a plătit gluma ; scump și-a plătit-o ; dar muerea ce este ea vinovată, să i se irosească avutul ? La casa ei trebuie om cu trage-re de inimă !

Cei de față ascultau cu supunere, pe gânduri. Starostele se întoarse drept în fața ucigașului.

— Ești dator, după a mea părere, să i slujești vădanei, până când o lua-o și pe ea răposatul, — cu voia celui de sus !

Chiric plecă fruntea și mai adânc.

Unchiașul pironi ochii asupra femeii :

— Il suferi la casa ta ?

Văduva plânsă, cu brațele încrucișate pe piept, plecă din cap.

Și judecata se risipi. Chiric rămase de razim gospodăriei celui ucis fără vrere, de mâna lui.

Vădana se închise în casă, jalnică și trudită. Se măritase pe când era de patrusprezece ani, și treizeci de ani încheiați trăise cu soțul ei. Răposatul, mult mai vârstnic, cârmuise totdeauna după voia nevestei, voe bună și înțeleaptă pentru sporul casei.

Vădana căzu la pat, sleită de puteri. Ingrijorat, cu muștrări de cuget, se gândea Chiric că ar putea să i moară stăpâna, din pricina morții făptuite de el. Se gândi că poate ședere-a lui acolo, în casa răposatului, îi sta greu văduvei, de nici să mănânce nu voia. Se hotărâ să încerce a i vorbi, îmbiind-o. Porunci, femeii tocmită de el, pentru purtarea grijilor

femești ale curții, să gătească bucate alese și întremătoare. Și ca să se dumirească asupra șederii lui acolo, dacă nu era mai prielnic femeii să-și piardă urma el, ucigașul, se înfățișe însuși stăpâne-si, cu o fiertură de găină, aburind.

Cu sfială se apropie de patul bolnavei, omul vinovat. Dar ea nu-și incrunță sprâncenele, văzându-l; îl privi, îi înțelese frământarea și sfiăia și, după ce-și șterse două lacrimi nepotrivite, se așeză într'un cot, luă lingura și gustă.

Dar sluga nu pleca, aștepta. Bolnava se așeză mai bine și sorbi toată ciorba. Argatul dădu fuga și aduse altă mâncare, și iar adăstă.

Acum femeia abia îmbuca, ostenise, se săturase. Dar boala ei fusese nemâncarea. A doua zi se dădu jos din crivat și, rușinată că toate se făceau fără lucrul mânilor ei, prinse să de-retice, să vadă de rostul curții.

La toate treburile, bine făcute, vedea urma mânilor și-a poruncilor târgovețului. Cât de dimineață s'ar fi sculat, pe el în picioare îl găsea!

Intr'o noapte, îl auzi trecând prin ogradă, către staulul vitelor. Li urmării pașii cu încordare, și-l auzi, în cale din urmă, cum intră în tindă, și în dreptul ușii ei, acolo, pe scânduri, se culcă intins, ca un câine credincios.

Și gândul obidei lui, om nevinovat, îi umplu inima de milă. In curând îi auzi răsufierea, lină, fără horcăituri de om bătrân și nădufos.

— De ce dormi ca neoamenii, logofete, când muncești cât patru și ții loc de stăpân? îl întrebă stăpâna, a doua zi.

— Sânt deprins... vorbi el blând, cu ochii plecați.

Chiar în seara aceea, când îl auzi că se pregătește de culcare, femeia îi aduse strae și perini.

În încăperea îngustă, opaetul tremura în mână dreaptă a logofătului și le lumina numai chipurile.

— Are să'mi fie prea cald, prea bine! murmură el, turburat în suflet.

— Mă tem că în noaptea asta se așează pe iarnă... și ea oftă și se trase în iatacul ei, rece și pustiu dintr'odată.

Adormiseră târziu, amândoi, pe când viforul își încerca lăutele pe-afară. Femeia se trezi cu lumină la fereastră. Era albul strălucitor al zăpezii, scânteetor la geamuri. Voi să iasă în ogradă, crezând că se făcuse ziuă de demult.

Era încă noapte, cocoșii nu cântaseră deșteptarea muncitorilor.

Când călcă în tindă, sgomotul ușii trezise pe argat, și el sta drept, în picioare. Lui i se păruse că visează.

Amândoi rămaseră față'n față, nemișcați și stingheriți, ochi în ochi, totuș cu inima strânsă. Femeia izbuti să grăiască.

— Tare m'am speriat... Dar nu'i nimic!

Și ea întinse mâna :

— E ca de ghiță!..

El crezu că i-o întinde lui, și-o luă, o ținu
câtva, nehotărât, apoi o strânse.

Fără să știe ce fac, se apropiaseră, în pragul
iatăcului rămas deschis. O negură ca de funin-
gene, bătută de flacări, trecu peste ochii lărbatului.
Lăsă mâna, femeia suspină perdută, și
bărbatul cu putere își înlănțui brațele în jurul
trupului stăpânei lui.

În acelaș foc ardeau amândoi.

Și vaetul vântului de-afară nu se mai auzi în
iatăcul femeii.

— Puiule, eu ași putea să'ți fiu mamă ție; am împlinit patruzeci de ani! oftă femeia. Rău am făcut ce-am făcut!..

Chiric nu se mai culca în tindă, ca un câine credincios. Intre el și stăpână-sa era dragoste mare, ca în anii tinereții. Numai ea ofta uneori, chiar în îmbrățișare.

Iar când se pieptăna, femeia vârsnică plângea singură'n iatac, plângea la vederea perilor albi, tot mai mulți în iarna aceia.

Intr'o dimineață geroasă nu se îndurau nici unul să se dea jos din crivat, și stăteau cuibăriți, față în față, la povestit.

— Al cui ești tu, dragă? De pe unde te-ai pripășit aici, bărbățele, întrebă ibovnica cu dragoste mare.

— E lungă povestea!

El nu prea voia să spue, ea stăruia.

— Eu m'am trezit printre maici, într'un schit. Acolo am crescut...

— Zi printre maici, hoțule! Cum ești tu frumos! zise femeia...

— Adevărat că n'am fost de treabă... Copil fără de minte, ce vrei? La optsprezece ani!...

Aşa cum auzi, sânt tată, dacă mi-or fi trăind, la douăzeci și patru de copii!.. Or fi mari acuma!..

— A douăzeci și patru! Nu ți-e rușine! Nici nu te cred!

Și stăpâna se sculase din pat, luptând cu mânia și curiozitatea.

— Și maică-ta tot călugăriță era, și tu pângăreai schitul!.. fierbea ea.

— Ba pe mama și pe tata eu nu i-am cunoscut niciodată! Eu am fost găsit de maici într'o albie, pe apă, pe gârla Ticăului!..

— Pe gârla Ticăului! Intr'o albie, omule? Țipă femeia, se învârti odată pe loc, cum sta în picioare în apropierea patului, și căzu la pământ.

Intr'un târziu, leșinata se trezi și se uită în juru'i.

Chiric se apropie grabnic.

— Ți'i rău? Ce ai? De ce?

— Mare blestem! gemu femeia. Eu te-am dat pe apă! Eu sunt mama pruncului. Ursitoarele și-au făcut mendrele! Ai omorât pe taică-tău, băete! Dar ce ești vinovat? Eu însă nu trebuia să mă înduplec patimii, și trebuia să'mi aduc aminte!

El își lipi fruntea de geam și sta așa, cu ochii închiși, năucit de cele descoperite și de necrezut!

— Nu trebuia! răcnea femeia. Și-acu!.. Ce-ar

fi, ce-ar fi acum de făcut? Cum să ispășesc, păcătoasa de mine?..

Ceasurile treceau grele, pline de gânduri cumplite- Ninsoarea creștea nămeți, viforul îi muta, îi făcea costișe, îngluga acoperișurile caselor, șuiera blesteme.

— Vezi, fătul meu, vorbi muma, rar, cu pieptul ca sdrobit, îmbătrânită, gârbovă deodată: eu și taică-tău, ca nimeni pe lume, am fost martori la ursita ta. Ți-am auzit ursitoarele, menindu-te să-ți ucizi părintele și să trăiești cu maică-ta. Și de aceia te-am lepădat pe apă, ca să nu se întâmple toate astea. Și toate s'au îndeplinit, pentru că le auzisem. Și ne-a fost dat ca să le auzim, ca să se îndeplinească. De ursita lui, nimeni nu scapă!

Vorbind, înfrigurată, mama se îmbrăcase. Iși pusese barișul de vădană pe cap și o scurteică mohorâtă pe umere. Luă dintr'un unghier al odăii o cârje, își făcu trei cruci mari la icoane, se apropie de ușe și, înainte de plecare, zise:

— Te las cu bine! Rămâi stăpân aci; ale tale's toate pe drept. Mă duc să mă spovedesc și nu mă mai întorc. Mă duc la schit. Copilul meu!..

Și femeia plecă, plângând cu hohote, gârbovită de durere.

MÂNA DE FUNINGENE.

Tot muntele Pâcla era îmbrăcat în pădure deasă, ca un cap cu păr, din frunte până 'n ceafă. Când veneai către el dinspre răsărit, adică din cârca ușor povârnită a Văii, deal scund, stârpitură de munte, trebuia să fii om în lege, ca să nu faci calea întoarsă. Poteca tot prin pădure călca. Te așteptai să vezi casa lui Tolea, mai în bătaia zării, și nici pomeneală de ea. Sângerii gemeau împrejuru-ți : stăpânit, stânjenii. Ca luminile făcliilor din noaptea Vinerii Paștilor cădeau razele soarelui și se mișcau în negurile umbrei. Câte un trup de ulm, alb ca varul, parcă acelaș, cuteza să 'i pară drumetului, printre verdele și ruginiul frunzelor, însuși domnul nostru Isus Christos, cum este zugrăvit pe sfântul aier. Și cătunul Vuia tot nu se arăta, cu casa lui Tolea din săgeata potecii. Hotărît lucru că se putea să piară odată, tot satul răsrit sub Pâcla, ca un mușuroi de furnici.

Dăinuia de mult însă, nu-l măturase nici şuvoarele potoapelor venite năvală de pe munte, şi-l îngăduiau duhurile rele.

Când îl întreba cineva pe Tolea de ce au făcut tocmai acolo cătun, el răspundea :

— Nu de frica Turcilor ! dar ca să nu avem de furcă cu ei. Ucizi azi, ucizi mâine, poate fiine Dumnezeu socoteală şi de sufletele lor. Nu ştim noi la urmă, dacă e mai bine să omori, decât să te laşi omorât.

Şi mâna mare şi păroasă a lui Tolea, se așeza în neştire pe pistoalele încărcate din şerparul lui lat, bătut în ținte cât floarea.

Rar eșia din văgăuna satului. Avea în jurul casei tot ce-i trebuia vieții lui încercate, izbită din tinerețe de multeori piept în piept cu moartea și cu cele neperitoare și dușmănoase : cu duhurile necurate.

Intr'o seară de toamnă, cum sta în pridvor, mângâindu-și cu ochii vitele, rând pe rând întoarse dela pășune, Tolea văzu că Murga lui, care întindea botul spre el și parcă îi da binețe, când trecea spre iesle, nu mai venia. Hotărît ca totdeauna, omul puternic, sănătos, strigă nevesti-si :

— Ano, mă duc să aduc pe Murga ! I s'o fi încurcat coarnelă prin tufani.

Ca în lumina unor candelă nevăzute își deschise codrul bolțile scunde și întortochiate. Nimic nu se clintea. Nici un sgomot. Numai pașii

omului, strivind frunzele uscate, stârneau foşnet. Tolea cunoştea locurile. După scurtă vreme îşi zări vaca, stând ţeapănă în grumaz, cu coar-nele pironite, pe când de la mijloc în jos se sbuciuma să scape. Stăpânul nu avu însă vreme să se apropie, şi Murga, ca lăsată din mâni, îşi făcu slobodă către casă.

„Nu văd ce-a ţinut-o pironită“, îşi zise Tolea şi voia să se apropie şi mai mult de locul în care o văzuse pe Murga prinsă de carne.

„E rarişte, e luminiş, ca nicăeri în codrul ăsta“!

Dar când privi mai bine, i se păru mai întâi că vede un vârtej de intuneric, ce se ridică până la cer. Apoi ochii lui scurmători desluşiră limpede o namilă mai înaltă ca stejarii, căutând să-şi ascundă braţele în negura straelor ei. Tolea nu căuta să şi-o desluşească mai amănunţit. Turburat, dar fără şovăială, trase pistolul de la brâu şi-l slobozi în arătarea uriaşă.

Praful de puşcă făcu o lumină de fulger, pocnetul bubui şi răzbubui în poalele cu multe cute ale Pâclei. Năluca pieri.

Tolea suflă în ţeava fumegândă, pipăi fierul încălzit oleacă, şi zâmbi deşertăciunii turburării lui.

— Ce-a fost, omule? De ce-ai puşcat? îl întreabă Ana, din poartă.

— Nimic! răspunse bărbatul, senin. De sufletul necuratului!

Dar chiar în noaptea aceea, omul culcat în patul lui, sub paza la creștet a icoanei Precistei, simți prin somn o mână că-l sgudue ușor.

Ar fi vrut să doarmă, dar mâna streină urma să-l sguduie. Înțelegea prin somn, că nu-l deșteaptă Ana, nevastă-sa. Ii era silă, și jumătate adormit, aștepta.

— Toleo!

Iată că'l și ruga acum. Auzise bine chemarea. Nu se mai gândea la mâna care-l sgâlțaise, ca și cum un strein s'ar fi strecurat sub acoperământul lui, un om, sau necuratul.

„Toleo!“ auzi iarăș săteanul.

Tolea alunecă din pat, deschise ochii, treaz, crăpă ușa, eși afară, coborî în grădină de-adreptul. Ana aproape că se deșteptase și ea: își simțise bărbatul plecând și auzise ușorul scârțăit al ușii.

„Ce caut aci?“ se întrebă Tolea, ajuns în curte.

Cerul era năpădit de nori, câteva stele numai licăriau. Codrul negru, părea alți nori, prăvăliți pe găvanul cătunului.

Tolea se șterse cu mâneca de cânepă la ochi. Vedea, ori i se năzăria? În lungișul ogrăzii, aceiaș namilă, nălucită lui în pădure, sta culcată la pământ. Omul își duse mâna la pistoale, dar nu le avea la e! Și cum era să le aibă, dacă era numai în cămașe?.

Ca un junghi îi trecu prin măruntae, cuteză-

torului. Și chiar atunci, namila ridică o mână ca de umbră, ca de funingine, îl apucă de mijloc, îl ridică de la pământ, — cât? Tolea n'a știut nici odată, pentrucă închisese ochii, simțind că se înalță în văzduh, — și-l trânti de țărână ca pe un ghem.

Ana, între somn și trezie, se dumeri de la vreme că bărbatu-său lipsește de mult din odă. Ingrijorată, eși pe prispă. Cerul se limpezise. Luna, dintr'un creștet de munte, oglindea ograda lui Tolea și țesea borangic printre ramuri.

— Bărbate! pentru Dumnezeu, trezește-te! țipă femeia spăimântată.

Tolea nu murise, era leșinat. Ana simți pe grumaz apăsând-o singurătatea munților și a codrului. Marea frică a pustietăților o lipi alături, trează, de bărbatul care răsufli, dar nu se putea deștepta.

Abia în zori, cu ajutorul unor vecini, Tolea a fost purtat pe brațe și dus în patul lui, în care a zăcut patru săptămâni încheiate.

SUFERINȚA NEDREPTĂȚII.

Rămas văduv, bătrânul Amaru își îndepărtase copiii la casele lor, ca să rămână cloșcă pe ouă, singur pe avutul lui.

El semăna, el secera, el încruciașa gătejele pe vatră, orbecăind în cotlon, în zorii zilei, și mânca singur, la namiezi și seara, pe un colț de masă, împresurat de tăcere și de umbre.

Și iată că o mână și un picior îi fură luate, ca de lele, și înțepenite.

Moșneagul rămase pe pat, așteptând să treacă peste ochii lui noaptea și ziua una după alta. Și pentru că îi trebuia un om ca să-i slujească și să-i vadă de avere, chemă pe fecioru-său dintâi, pe Crăciun.

Amaru n'avea decât doi copii, acum oameni în toată puterea.

După câteva luni, bătrânul muri.

Crăciun se făcu stăpân pe tot avutul.

În zadar fratele său mai mic, Florea, îl rugă, îl amenință, stăruie prin povețele bătrânilor satului: să-i dea partea cuvenită. Crăciun jură, că numai lui i-a lăsat taică-său și casa și pământul și vitele mari și mici.

Pe de altă parte, Amaru nu lăsase scrisă nici o adiată și nici nu-și rostise vrerile cu limbă de moarte, față de oameni vrednici de crezare.

Crăciun n'avea copii. Florea, fratele său, avea patru.

În huzur bicisnic, în bucurie batjocoritoare trăia bogatul. În supărare, în josorâre și în veștejire trecea greoi viața lui Florea, prin zilele lui Dumnezeu, pline de podoaba soarelui și a stelelor, sălășluite sub catapeteasma cerului, a norilor în veșnică schimbare.

Nici unul din frați, așa dar, nu se bucura, după cuviință: de albimea caldă a zăpezii, straiul de iarnă al țarinei, de frumusețea ușor legănatei mări a holdelor, de înviorătorul revărsat al zorilor, de căderea serii răcoroasă și odihnitoare.

Amândorora le era viața stricată. Fără să vrea și fără să știe, Crăciun pândia neliniștit ca fiara cu prada sub labe. Îmbelșugarea lui se învenina cu nedreptatea ei. Omul își smintise năzuințele sufletului. Chemat și el de stelele cerului și de strălucirea aurie a nisipului irosit pe prunduri, își smulgea privirea și își zicea:

„Ce-mi folosiți, dacă nu sunteți bani de aur,

să vă strâng la chimir? I-aș arăta eu lui frate-meu cine's și ce pot!"

Iar Florea spunea celor vecinice ca și celor trecătoare :

„Nu mi'i aminte de voi! Fac umbră zadarnic pe pământ! Bucure-se nenea de floarea și de sațul lumii“.

Florea n'avea alinare nici în bordeiul lui pocăltit. Nevaslă-sa nu se pricepea să'i adoarmă neodihnită mahnire, ci mai avan i-o ațâța. „Frate-tău domn și tu neom!“ îl asmuțea muerea pe câinele turbat aciuat aproape de inimă în pieptul omului.

Copiii săracului creșteau mari, tot mai flămânzi și mai neînțoliți. Apucase omul să se însoare până nu împlinise douăzeci de ani, și tot la câte doi ani: pruncul era gata.

Covârșit de greutate, lovit de nedreptatea frății-său, Florea se plecă gârbov la douăzeci și șase de ani, când, ca retezat, întoarse ochii pe dos, își suflă duhul și muri.

Vestea morții lui Florea Amaru ajunse și în casa cu ziduri groase a fratelui său.

„Ini pare destul de rău că s'a prăpădit, se căina bogatul, dar astăzi nu mă pot duce să-l văd. Trebuie numaidecât să plec la oraș. Sunt în judecată și judecata n'așteaptă! Voi veni la înmormântare, se 'nțelege!.... Doar mi-e frate bun... Rău îmi pare de el. Dumnezeu să-l erte, că prea mă blestema pe toate potecile!....“

Așa arunca vo bele Crăciun, și cui nu'l întreba, frământat în inima lui.

Mortul fu dus la groapă în răcnetele femeii, desnădăjdută, ca nebună, în țipetul a doi copii mai răsăriți, care își vedeau pe tatăl lor, încăput într'un sicriu de brad, dus pe năsălii către cimitirul satului. Lumea plângea a sfârșiere pe cel pierit de timpuriu, și care lăsa pe urma'i copii nevolnici să muncească; și fiecare căuta în juru'i, doar va vedea pe fratele celui sfârșit de pe lume.

Crăciun avea multe de făcut pe la oraș. Abia a douazi dela înmormântare își opri bueștri osteniți și plini de praf acasă la el.

„Acum la ce m'aș mai duce la bordeiul lui? zicea el. Dacă nu m'am dus la el, care mi-era frate, ce să caut la copiii și la nevasta lui, care mi's mai străini, și m'au ocărât în totdeauna?”

Crăciun se arăta nepăsător, dar în inima lui nu era liniștit. Și iată că în noaptea zilei a șaptea, dela îngropăciunea fratelui lui, pe când nepăsătorul prefăcut dormea, i se păru că vede pe frate-său, că i se apropie de pat, că îl privește lung, cu milă, și i zice:

„Nene, m'ai despoiat de averea părintească... Eu te-aș erta bucuros, că am trăit bine amândoi, când eram micuți. Dormiam într'un pat și ne îmbrășișam ca frații. M'ai scăpat odată de înec... Te ert că mi s'a tras moartea dela tine. Averea calicește pe om și'l rătăcește. Acuma

ce mi trebuie: sunt mort ca toți morții! Nene, fii tatăl copiilor mei; tu n'ai copii! Fie-ți milă de ei! Dă-le partea ce mi se cuvinea mie dela părinți....“

Așa grăi mortul, și lacrimi aprinse picau din enele lui, încă nemâncate de șederea în groapă.

Crăciun își da seama că visează, dar nu și putea suferi visul. Il izbi cu podul palmei peste gură, pe fratele tot mai aplecat, ca de o povară, peste trupul lui răstignit de somn.

Dar Florea nu pieri și nici nu se dete de oparte. Din potrivă, răposatul îngenunche lângă omul adormit. Deschise gura:

„Nene, mie mi-e milă de viața ta, dar ești hain!“ zise el, și un fir de sânge spuma pe dinții lui, din buza umflată de lovitura mâinii lui frate-său mai mare.

Spăimântat îl privea Crăciun, gândindu-se că e strigoi răposatul. I se năluci o clipită că a pierit, cercetă cu ochii și i văzu capul culcat, apăsat pe mâna lui dreaptă.

Voi să și tragă brațul și nu putu. Il săruta oare mortul? sau îi sugea sângele? Cum era să l sărute, când și-acum îl bătuse? Crăciun se trudea să se ridice, să și miște măcar brațul, pe care capul omului mort de șapte zile se lipise, — dar nu putea!

— A plecat! A închis ușa ca un om! răcni Crăciun și sări din pat în mijlocul odăii, slab, împleticindu-se.

— Ce'i ? întrebă nevastă-sa, deșteptată și e .

— Câinii nu'l cunoșteau, și tot n'au sărit să'l muște ! Nu l'au lătrat ! borborosia omul îngrozit.

— Pe cine, Crăciune ? Ce'i ? întrebă muerea.

Crăciun își trecu mâna peste obraz să să desmeticească.

— Tare rău am visat ! vorbi el, strivit de oboseală.

Nu desluși nimic nevستی-si. Numai adoua zi. singur în odaia lui, își desgoli mâna dreaptă întreagă : o urmă vânătă, mai mare ca o carboavă, pecetluse brațul, tocmai acolo unde socotea hrăparețul că se lipise gura mortului. Pașii nevستی-si îl treziră din spaimă.

— Ce'i astăzi, femee ? întrebă el, auzind bătaia clopotelor, răsunătoare și voioase.

— E duminică, bărbate. Se împlinește săptămâna de când a fost îngropat frate-tău.

Omul își făcu de lucru pe prispă. Nu cuteză să se ducă la biserică, vecină cu țintirimul. La prânz nu putu să mănânce. Bea însă mereu, și asuda de îndată.

— Nu m'am odihnit cumsecade astă noapte ; spuse el nevستی-si, care era îngrijorată de tremurul mânilor și de gălbejeala de pe chipul bărbatului. Să mă lași să dorm eu la perete de acum : poate așa... ceru omul.

Crăciun se ținea tare. Nu voia să-și mărturi-

sească vedenia. Târziu și în tresăriri adormi el, cu fața către perete.

O săptămână întreagă de așteptare, înfrigurată, se scurse.

Crăciun începuse a îmbuca omenește, întărit tot mai mult în credința că visase.

Dar, în noaptea de către Duminecă, fratele hrăpăreț simți că patul se dă la o parte dela picioare, încet și întreg. Voi s'o înghioldească pe nevastă-sa, ca să nu deschidă el ochii, ci să vadă ea ce se petrece.

Strângea pleoapele cu putere și totuș deschise ochii, împotriva vrerii lui. Frate-său, era lângă el, mai slab, mai neom, mai putred cu o săptămână.

— Bine-ai făcut nene că te-ai mutat. Vream să sug și din stânga. Tot nu vrei să faci pace cu dreptatea?

Crăciun încercă să se scoale. Se încordă adânc. Simți că i se strică coșul pieptului, ca o cutie șubredă, și rămase neclintit.

Crăciun gemea, simțea că leșină, că se pierde într'o noapte înegurată.

Intr'un târziu auzi urlete de câini pe departe și deschise ochii. Era ziua amiaza mare. Nevastă-sa îl priveghia, mâhnită.

— Ce'i cu tine? îl întrebă ea.

Omul tresări, ca prins cu o faptă urâtă, dar nu mărturisi nimic.

— Nu mi-e bine de-o vreme! Ia vezi ce haită-i pe afară, zise el.

Rămas singur își desveli mâna stângă: o vânătae neagră dovedea că visul lui nu fusese vis.

Și larăș o săptămână încheiată se scurse, în așteptare înfrigurată.

Fratele hain nu putea mânca, nu putea dormi omenește. Se topea ca de o boală ascunsă. Incepuse a vorbi singur. Mânile lui dibuiau lucrul pe care stăpânul lor îl cereau; picioarele se împiedicau între ele, moi; ochii se perduseră în capul omului încăpățânat în nedreptatea lui.

În noaptea așteptată cu fiorii morții, Crăciun se hotărâse să nu doarmă. Se prefăcuse că se culcă și el deodată cu nevastă-sa, o lăsase să doarmă, se dase jos din pat și se așezase pe un scaun în mijlocul odăii, zăvorite.

Se gândise să tragă cu pistolul în neomul care avea să vie a treia oară, ca să-i sece viața, să i-o sugă din vine.

Își înlăturase gândul, socotind că acela este orcum: frate-său; că pe de altă parte nu este om, ca să moară: căci o singură moarte e dată omului, iar aceia fusese biruită de Florea; și că se putea tocmai la nevoe, sau pistolul lui să nu ia foc, sau el, Crăciun, îngrozit, să nu poată trage. Se știa și slab acuma. O rămășiță bicisnică din ceiace fusese el cu trei săptămâni în urmă.

Se hotărâse însă, după multă chibzuință, să nu închidă pleoapele, până nu va auzi cântatul despre ziuă al cocoșilor.

O făcere de mal surpat apăsa casa. Ochiul

candelei mijea cât un sâmbure, cât o linte. Căniște aripi negre cuprindeau lăuntru odăii la răstimpuri.

Crăciun era slab, ostenit ca bolnavii, dar aștepta. Nu dorea să-i turbure nimeni vegherea. Voia să fie treaz. O piroteală îi ungea genele tot mai cleios. Omul se isbea cu pumnul în frunte, își mușca buzele albe.

La un timp, simți o mână pe umăr, deși zăvorise ușa. Era frate-său. Venise!

Crăciun se ținu bine pe scaun. Oare dormea? Era treaz? Un miros greu de stârv vechi străbătea prin hainele lui Florea. Zâmbea sau voia să vorbească mortul și nu mai putea? Poate nu mai avea limbă!

Incet, bâlbâit, Florea vorbi:

— Nene! gândește-te bine! Fie-ți milă de tine! Numai o oca de sânge mai am de supt, și vii după mine! Atât sânge mai am de supt... E păcat de tine?...

Crăciun sta înșirat pe scaun, aproape mort. Florea aștepta, părea că nu se îndură fratele, să-i ia cele din urmă picături de sânge.

Ca din mormânt, Crăciun vorbi:

— Da... Împart... Du-te...

Florea se plecă peste trupul lui Crăciun și dădu din cap în semn de mulțumire. Două lacrimi de foc opăriră obrazul fratelui cel mare.

Strigoii se trase către ușe, o deschise lin, și plecă.

BUTOIUL DIAVOLULUI.

Turmele cari își sunau tălăngile pe departe, roiurile de albine câte se lăsau și se ridicau de pe grădini, livezile de pruni de pe zece costișe, și câte altele, toate ale moșului și ale babei erau. Numai fecior n'aveau. Un nepot de soră, din partea femeii, atâta lăstar de neam aveau, și nici pe acela nu-l primeau la curte, că prea era cu bordeiul pe umere și prost de sărac ce era.

Trăiau în huzur moșnegii, dar nu risipeau. Agoniseau, fără să vrea. Un ulei întreg îl umpluseră cu galbeni. Și sporul sporea cu vremea. Sub căpătâiul patului stăteau banii purcoae; dintr'o baniță stăteau gata galbenii să sară de sub mâna de mălai care-i acoperea.

— Unde să-i mai pitim, moșule? întrebă femeia.

— Să-i punem pe toți la olaltă, babo... Am un butoi cu doage de stejar, e gol și-i numa bun, până om închide ochii și tu și eu.

Înțelegeți de cu ziua, într'o noapte se sculară moșnegii amândoi, desfundară butoiul de un fund, vărsând în el bănetul agonisit și-l înfundară la loc, numai pe jumătate.

— Să-l îngropăm la tulpina cireșului, bărbate, șopti bătrâna.

— Parcă-mi îngrop un copil, nevastă! oftă unchiașul.

Bătrânii șezură pe marginea patului, ca la un sfert de ceas. Se odihneau ca după o grea obidă, îngândurați și galbeni de mâhnire.

— Hai să-i ducem, nevastă, că tot ne-am hotărât. Nu aci, sub ochii ărgașilor, că dă de bănuială, face svon și duce la ispită, pe te miiri cine.

Cu greu purtară butoiul în care aveau să pitească o avere, cu opinteli, cu smucituri fri-coase, cu răsuflete tăiate, până sub cireșul din mijlocul grădinii de după spatele casei. Larma gârlei, necurmată, îi împietriseră pe moșnegi în pragul locuinței, ca un zgomot pe care urechea lor nu l-ar fi găzduit din fașe. Nici frunzele pomilor nu se clinteau. Poamele verii aplecau arc ramurile, până la stemele gălbinelelor și în paharele nalbelor. Cârsteii și greerii tăcuseră la ceasul acela de taină. În leagănul de-a-lurilor, noaptea, fără lună, dormea cu coatele pe culmi, ca într'un jeț adânc. Stelele roiau tăcute, departe în împărăția nesfârșitului.

— Ce frig e în noaptea asta, bărbate!...

— Taci, muiere, or vorbește-mi mai încet..

Bătrânii își șterseră nădușeala de pe frunte și, sgribiliți, își strânseră bine hainele pe ei. Hârlețul îl puseseră de cu seară în iarba grădinii.

— Nu mai zăbovi, moșule! se rugă baba.

Unchiașul începu să sape. Obosi de grabă. Femeia trecu și ea la hârleț, iar bărbatul la pândă. Cu munca își uitau turburarea, și groapa fu gata în curând. Sloboziră butoiul apoi, banii de aur zornăiră înfundat, dar destui de tare ca amândoi groparii să se facă broască la pământ de teamă, cu ochii holbați și jucăuși în toate părțile. Apoi astupară groapa, o bătătoriră cu tâlpile, și în sfârșit plecară.

Când lăsase butoiul în groapă, moșul, supărat și obosit, zisese :

— Te las dracului!

— Ba eu las butoiul dracului, iar banii nepotului! stăruise mămuca.

În fiecare toamnă bătrânii scurmuau țărâna la piciorul cireșului, în tăria nopții, și turnau în butoi galbeni de aur, moșul din căciulă, baba din poală. Ochii de jeratic se închideau în doagele de stejar, într'o sclipire de fulger, atât cât aveau vreme să strălucească în cădere, din mâinile bătrânilor în temnița din sâul lutului. Și supărat era totdeauna bărbatul de câte ori se despărțea de galbenii lui. Aduna o comoară, când i-ar fi fost drag să fie tânăr și să benche-

tuiască, cum nu benchetuisse ; când i-ar fi fost drag s'o lase unei odrasle a lui !

— Te las dracului ! menià el.

— Ba eu las butoiul dracului, iar banii nepotului ! stâruiã bãtrâna.

Veni vremea și moșul închise ochii pe vecie, iar baba mai trăi puțin după moartea soțului. Casa, grădina, țarinele, livezile, tot ce avea pe fața pământului, rămaseră moștenire bisericii. Comoara dormea la tulpina cireșului, neștiută. Numai diavolul știa de ea și de menirea ei. Bucuros ar fi luat banii, dar cuvântul femeii îi meniseră nepotului, și nu putea satana să-i atingă.

N'avea drept de cât asupra buții.

Varlam, nepotul, își trăia viața de om necăjit, mânând și păscând boi streini, brăzdând pământul din greu și semănându-l pentru alții, plătit c'o mână de mălai. Bordeiul lui sta să se surpe, înghioldit în pereți de șese copii înbufnați de foame.

Intr'o noapte, Varlam sta gol până'n brâu, așteptând să-i coasă nevestă-sa cămașa, singura pe care o avea. Cu brațele încrucișate și posomorât ședea omul în așteptare. Femeia lui își înțepa degetele zorind și tremura în sufletu-i să nu'i răsară cum-va bărbatului că întârzie. Și de odată, cenușa de pe vatră începu să sboare, ca suflată de vânt, și un glas răspicat se auzi pe coș :

— Varlame mă ! ia-ți comoara mă !..

Femeia încremenise cu mâinile 'n văzduh, cum cosea. Varlam ridică sprâncenele, holbase ochii cât cepele pe jeratecul de pe vatră, aprins fără veste, în pusderia de cenușe răscolită. Nici un fir de vânt nu se auzea tors pe afară. Motanul trezit, ridicase capul, sbârlise mustățile și parcă râdea.

Lung, răspicat de tot, răsunase glasul de pe coș în odaie. Varlam parcă vedea o matahală proptindu-se în piept, ținându-se strâns cu mâinile și aplecându-se adânc pe hornul casei lui, ca să strige din răspuțeri : „ia'ți comoara...”.

— Ce să fi fost nevastă ? întreabă soțul.

Nevestei îi era rușine să spue ce auzise. Varlam de asemenea credea că a fost părere. De câte ori nu-ți pare că te strigă cineva pe nume, și nu vezi pe nimeni ? Femeia își făcu cruce de culcare, bărbatul de asemenea, ochii amândorora se înălțară către icoane.

Diavolul da pe semne mereu ocoale casei omului sărac. Se temea c'o să putrezească butoiul merit lui. Toată noaptea sbura duhul necurat dela comoară la bordeiul creștinului. Și iar auziră într'o noapte, bărbatul și nevasta lui, de pe coșul vetrei, vocea crezută părere :

— Scoate'ți comoara, mă ! Varlame, mă, scoateți comoara !

Infricoșați se priviră în luminile ochilor, bărbatul și femeia. Lumina lunii bătea în odaie. Cenușa multă de pe vatră se ridicase ca un

colb, până în grinzi. Câinele, culcat pe jos, gemu și se încolăci mai tare, cu coada între picioare. Bordeiul trosni tot din încheeturi. Copilul din albie, mic de patru luni, începu să țipe.

— Mi s'a părut! socoti Varlam. Ce comoară? De ce nu-mi spune de unde s'o iau? Asta'i a doua oară...

Femeia auzise și ea și se închina. Mirat, o pândeă cu coada ochiului soțul. Când cocoșii trâmbițară ivirea zorilor, Varlam abia ațipea.

Butoiul începuse a putrezi. Se împlinea anul de când râmele șerpuiau pe doagele de stejar. Era iarna acum. Viforul cu plezne multe la gârbaci pocnea pe valea îngustă și se da tumba din deal în deal, gata să turtească colibe subrede.

În odăița casei lui Varlam era cald. Arsesse foc toată ziua, ca unde sunt copii mulți și desculți. Jarul roșu clocea învelit în spuza lui. Soții se găteau de culcare, ascultând fără vrere, cum trece vântul pe de asupra satului. Pisica se sculă de odată, trează, cu ochii sclipitori ca nestimatele, cu urechile ciulite.

Bărbatul și femeia își purtară ochii de la mătă la vatră. Un zurnuit de bani, îmbulziți, buluc, se vărsă pe coș. Mănunchiuri de scânteii țâșniră de pe vatră, ca într'o fierărie. Cârboni întregi, aprinși, săriră pe lutul de pe jos, loviți de gârla grea ce venea de pe horn.

— Bani de aur, femei! Galbeni adevărați, nevastă! strigă bărbatul, spăimântat și vesel.

— Să nu se topească, bărbate! Asta'i comoara, bărbate!...

— Comoara de care ne spunea, cine ne spunea, pe coș!...

Femeia luă cofa cu apă și o goli pe foc. Cu vuet, sfârâind, jarul se stinse. Până la ziuă soții au tot numărat la galbeni, râzând și plângând ca nebunii. Așa i-au găsit copiii lor dimineața.

Dar și diavolul își luase butoiul merit lui,

MENITA MORTULUI.

Ca doi miei gemeni, așa se căutau și se lipeau unul de altul, orfana Călina și Sandu Fuior, copil de pripăș acesta, acuma flăcău de douăzeci de ani. Fata era mai mică decât el cu patru veri, și îi venea flăcăului cu creștetul până deasupra umărului, adică tocmai atât de înaltă cât să le stea mai bine pereche.

Călina făcea ce făcea și scăpa capra mătuși-si, parcă anume pe muchiile și pe colinele unde-și păștea turma de oi a satului, Sandu Fuior.

Flăcăul lăsa cântecul din fluer, ca să înceapă vorba, sau să tacă și să cuprindă cu ochii, mai cald ca iia, mai strâns decât catrința, mai tare decât brâul : sâni bourei, șoldul abia împlinit și mijlocul subțire al drăcoaicii de fată orfană.

— Ce-ai făcut atâta vreme pe coclauri ? o întreba mătușe-sa, care o creștea de copilă.

— Afurisita ceia de capră !.. se făcea mâniată Călina. N'o mai găseam ! Și-am trimis pe Sandu, să mi-o găbuiască. Dacă nu era el !... Dar și el... te lasă în paza oilor și vine când dă soarele în amurg.

Mătușa Paraschiva spunea într'o doară :

— Bagă de seamă, fată : Sandu astăzi, Sandu mâine, prea te aud vorbind des de el ! Tu n'ai altă zestre decât cinstea ta. Ești frumoasă, te văd, ești cea mai frumoasă copilă din sat și poate că-ți pică un noroc !...

Orfana se alinta :

— Parcă 'mi pasă de el mămuică ! Am crescut împreună, ca fratele cu sora.

Și fata strângea pleoapele, ca să-l închidă sub ele, așa de limpede i se năzărea în minte păstorul.

După ce-și ducea oile la curte și le da pe mâna baciului, ca să le treacă prin strungă, Fuior era slobod o vreme. Pe ulița satului trecea ca o văpae, sau ca un oftat, cântecul fluerului și, după el, ca purtat pe sus, venea Sandu, agale.

— Mai potolit, fârtate, că s'aprinde socul ! îi spunea, de pe câte o laviță, câte cineva.

El da din cap bună ziua și-i zicea din fluer mai departe. Călina aștepta ceasul acela, știa el bine. Fata își arăta de pe undeva fața albă sub cununa de păr auriu, și-și furișea cât putea către el o privire barem, de înțelegere și de dragoste.

Fata nu mai putea să'i iasă în cale, ca odinioară, când erau copii. Ea juca la horă, și începuseră flăcăii s'o vorbească și s'o înconjure. Zimbru Moțățeanu, feciorul celui mai înstărit rumân din sat, întors dela oaste, cu mustața cât spicul pe buză, cu privirea îndrăzneată și cu glas bărbătesc, nu'i da pace, și venise până și la mătușe-sa cu pără și iscoadă. Lui Sandu nu'i mai eșa în cale fata, dar se îndurase, se încumetase și se deprinsese, să'l primească noaptea în cămara ei de fată...

Era vară, și 'n toate sărbătorile să făcea horă la hanul lui Păcură, pe bătătura ca de arie, umbrită de înălțimea de două caturi a hanului. Zimbru sta în pridvor, drept, militărește, pieptos, îngâmfat în bărbia lui colțurată. Parcă ar fi fost stăpânul tuturor celor ce se învălmășiau dinainte'i. Aștepta să se înfiripe jocul, să se prindă flăcăi și fete de mâni, după îndemnul inimii, și numai după plac intra și el.

Sandu Fuior sta deoparte, aproape în drumul satului, rezemat ciobănește în toiag. N'avea prieteni. Câtă vreme șezuse și Călina deoparte de joc, mai vorbeau amândoi. Acum fata fusese băgată în horă și Sandu, mahnit și stingher, abia îi prindea ochii în ochi, 'o clipă, și Călina se amesteca repede în cârdul frământat al jucătorilor. Și-apoi Sandu nici nu era slobod decât din două în două Duminici. Turma lui n'avea

sărbătoare la păscut, și flăcăul, sluga ei, privea uneori de pe câte o pajiște, de pe un dâmb, vârtejul poalelor fluturate în joc și legănarea horii.

Dela o vreme se văzu limpede că Moțățeanu cel bogat și țațoș nu intra în joc, decât ca s'o ție pe Călina de mână. Lângă ea, cu ea, și pentru ea era el acolo: nelipsit, umflat, întunecat uneori, fulgerând cu ochii. Orfana se aprindea la față, la început de ciudă, mai apoi de sfială și tot mai mult de plăcere. Pizma celorlalte fete, unele mai mari, toate mai înstărite decât ea, o bucura ca o găteală neînchipuit de frumoasă. Ea se uita pe furiș la bărbatul puternic care frământa pământul de dragul ei, și îl găsea tot mai chipeș și mai mândru. Dar se înțelege că tot Sandu era mai frumos, și ea încă îi făcea semne: să vie sau să nu vie noaptea în odaia ei.

Călina dormia singură. Lăsa fereastra deschisă, când știa că i vine drăguțul, și Fuior, cunoscut de câinii ogrăzii, era acolo.

Nu se întâlneau des, le era teamă amândorora, iar de când Moțățeanu își dase în vileag dragostea, Călina rărise semnele.

S'o rupă dintr'odată cu Sandu nici inima n'o îmboldia și nici nu cuteza fata. Il chema la răstimpuri. Și cum mai venea Sandu! Abia răsăria luceafărul serii și el era la geam. Opinca nu făcea nici un sgomot, flăcăul intra ca un

șarpe prin fereastră, își lumina cu ochii ibovnica, o vedea ca ziua, și o contopia cu inima lui, până n'apuca să'i stea alături.

De o vreme, chiar că nu mai intra grabnic în așternutul ei. Sta drept ca o muștrare lângă pat și ofta. Știa că Zimbru Moțățeanu se învârtește ca cocoșul pe lângă găină, după Călina, înțelesese că ea se turburase de numele și de averea aceluia. O dojenia câte odată.

— Ce-s eu vinovată? îi răspundea fata supărată lui Sandu. Nu-l momesc și nici nu-l caut. Imi stă în cale. Să nu mă mai duc la horă? Mămuca mă trimite!

Mătușa Paraschiva se'nțelege că-l privea cu ochi buni pe Moțățeanu.

„Ce noroc ar cădea pe capul tău, fată orfană și săracă, să te ceară Zimbru!“ spunea bătrâna.

Pe la târzii ceasuri, într'o noapte, Sandu era la Călina. Ea 'și pusese capul pe inima flăcăului. Era în ora aceia robită de dragostea lui. Tăceau, le era bine, stelele cerului parcă se adunau tot mai multe în dreptul ferestrei, să privegheze sațiul și mulțumirea lor.

„Și în tăcerea aceia mulțumită, de pe drumul mare al satului, se auzi un cântec, tot mai deslușit, tot mai puternic. Era și tremur în glasul acela, dar mai ales văpae dogoritoare. Cei doi iubiți ascultau. Amândoi cunoscuseră glasul. Incet,

capul ibovnicei se trase de pe trupul iubit, se așeză în ascultare pe pernă.

— Zimbru cântă, murmură Sandu. Și cântă frumos... cu înțeles! Da, frumos!... E îndrăgostit... de tine! Auzi'll... sfâșiat... lung!... O fac și eu întorsătura asta pe fluer. Ii pricep noima!...

Cântecul trecuse, se perduse, și cei doi încă tăceau. Se depărtaseră unul de altul. Nici degetele picioarelor nu li se mai atingeau. Poate un ceas întreg picură surd și rece în aceiaștăcere neagră. Stelele clipeau tot mai puține în drumul ferestrei. Sandu se ridică din pat:

— Oare când oi mai veni pe-aici? întrebă el, ca și cum s'ar fi întrebat pe sine, ca un om rănit, ca un om bolnav, învins.

Plecă. Ibovnica voi să-l prindă de mâni. Dar și mâinile lui și mâinile ei, erau umede de lacrămile ce amândoi și le șterseseră, în taină. Se despărțiră fără vorbe, fără strângere în brațe, ascunzându-și unul altuia plânsul și părerile, așa de deosebite.

Moșăteanu n'o ceruse încă de nevastă pe Călina, pentru că aștepta să-și înduplece părinții. Le era greu acestora să-l lase să se însoțească cu o fată și săracă și orfană. Dar n'avură cum să cârmiască, văzându-și feciorul învăpăiat și hotărât. Și începură să judece cuminte. La urma urmei, dinspre partea averei, ei aveau destulă stare și numai un copil moștenitor.

Zimbru își înduplecă părinții, o pofti în casa

lor pe mătușa Paraschiva, numai decât, și, în prima Duminică, mai cu voia, mai fără voia Călinei, care era strunită de „mămucă-sa“, se logodiră.

Călinei i se părea că visează, în ziua logodnei, așa de repede merseseră lucrurile. Nu trecuse nici două săptămâni decând ea stase pe acelaș căpătâi cu Sandu, și ascultasera și ea și el, cu o lespede de ghiață între ei, cântecul drumețului care acum îi era logodnic.

Zimbru, părinții lui, mămucă-sa, lume streină, îi vorbeau, o lăudau și-o fericeau; dar gândul ei bătea colnicele, după Sandu Fuior. Cântecul lăutarilor se schimba pentru ea în șuerat de fluiet, și trebuia să joace, ca să uite cu desăvârșire: și noaptea aceia, care fusese de despărțire, și pe Sandu, atât de mult intrat în inima ei, și să uite însăși logodna cu Moțățeanu!

Nunta avea să întârzie o lună. Logodnica se bucura, nădăduind că nu se va face. O săptămână încheiată Călina nu-și ridică ochii pe iarba dealurilor, pe unde îl căuta de obicei pe Sandu și-i trimetea gândurile ei. Dar în a doua săptămână, fata căuta cu desnădejde să-l zărească, își făcea drum, dintr'un cap al satului la altul, doar l'o putea desluși pe vr'un plai. Fuior se ascundea. Nici cântecul lui nu mai umbla pe drumul satului, seara, trezind, înfiorând și înflăcărând inimile bolnave de dragoste.

— Știi că s'a prăpădit frate-tău Sandu, că ți-era ca un frate ție, îi spuse într'o zi Călinei, de după gard, vecina Mândica.

— Vai de mine! strigă logodnica lui Zimbru, și pică leșinată la pământ.

Vecina n'o vedea și n'o auzise căzând; aruncase o vorbă, în treacăt, în ograda megieșe. Călina șezu locului fără simțire, până se trezi singură, târziu. Nu mai întrebă pe nimeni nimic, înfricoșată și cu inima ruptă de pierderea ibovnicului ei, pe care nu-l uitase, și-l iubea.

În noaptea turburată a zilei aceleia, de suferință, Călinei i se păru că nu doarme, când văzu că fereastra se deschide încet, și că intră, fără sgomot, însuși el, Sandu Fuior.

Ii păru bine că'l vede, că fusese zvon nebunștirea morții lui, era să țipe de bucurie.

Sandu venise, se apropiase de pat, dar tăcea mort, ochii-i străluciau. Tot fără nicio vorbă intră în așternut și își înfipse ochii-i sticloși în ai Călinei, întors cu fața către fața ei.

Simțindu-l întreg ca de ghiață, fata se spăimântă și își simți inima înjunghiată de gândul că el e strigoi.

Ea ar fi vrut să i se împotriviască, se simțea pătrunsă de răceala lui de neîncălzit, neschimbată până la măduva oaselor, dar nici trupește, nici sufletește nu i se putea împotrivi.

„De ce-ai înghețat așa? de ce taci? de ce mă privești așa de neomeneste? de ce nu mă

mustri măcar?" îl întreba ea, dar numai în gândul ei. Nu cuteza, și poate nici nu putea vorbi.

Hain o iubea mortul, înghețat, și ea nu-l putea înlătura.

Tot ca într'o jumătate de vis, înțelese Călina că era singură, că-i plecase ibovnicul.

Ziua își albia pânzele 'n ferestre și svonul muncii de țară străbătea până 'n case. Mătușa Paraschiva se sculase și veni să'și vadă nepota, de care acumă era mai mândră ca ori când. O găsi în pat.

— Ce-i pe tine de ești albă ca varul și cu cearcăne sub ochi? întrebă mătușa. Stai în pat! întremează-te bine. Ești ca o spaimă la față! Astăzi ferește-te să te vadă Zimbru, că nu te mai ia de nevastă!... sfătuia iubitoarea tușe. Știi c'a murit Sandu? L'au și îngropat!...

Călina tăcea. Parachiva se miră de nepăsarea ei și o lăsă liniștită, să se însănătoșească zăcând.

La ivirea nopții, Călina se dădu jos din pat. Ca o rătăcită umbla prin odaia mătușe-si.

— Ce aștepți tu? Parcă tragi mereu cu urechia! zise tușa, mâniată și mâhnită. Du-te și te culcă, maică! s'a făcut de mult întuneric! Si-lește-te să dormi, căci numai noaptea odihnește și pune omul pe picioare. Nu vezi că te împleticești?

Fata intră în-cămara ei. Era frântă și moale de oboseală. Pleoapele i se închideau fără vrere,

de grele ce erau, și totuș se deschideau la răstimpuri, de li se vedea tot albul ochilor.

„Nici odată n'a venit Sandu noapte după noapte... Dar acum tot așa va face? Dacă m'oi mărita, ce-are să facă? Cum are să poată să se alătore de bărbatu-meu?“

Călina ațipia, urmându-și firul gândurilor, adormise și iar se trezea. Fereastra se deschise și strigoiiu întră, se desbracă, se strecură în așternutul logoduicii lui Zimbru. Ghiața de netopit din trupul mortului se lipi de trupul fierbinte, în friguri, al fetei. Ea tot nu putea vorbi, tremura, dinții 'i clănțăneau tare, și tot nu putea să se împotrivescă. Incerca să închidă ochii, dar pleoapele nu se supuneau. Ochii de sticlă ai ibovnicului priviau fără milă până în inima, tot mai înghețată, tot mai înceată în bătae, a Călinei. Cu tot înghețul îndurat, fata se deșteptă, în ziuă, într'un lac de sudoare, cu miros acru și leșios.

— Vreau să'mi văd mireasa! Ce'i dacă'i bolnavă, mamă Paraschivo? auzi Călina într'o zi, glasul logodnicului ei.

Zimbru întră în odaia de zăcere a Călinei. Ochii lui de îndrăgostit îl amăgiau.

El nu vedea secarea din obraji, spaima din priviri și toată veștejirea fetei.

— Și pusesem nunta de Duminică într'o săptămână! făcu el.

— N'o să se poată! scăpă Călina, de pe buzele'i albe și crețe.

În fiecare noapte venia Sandu. Acelaș îngheț îi răspândea carnea și ciolanele, aceiaș tăcere îi pecetluia gura, acelaș duh hain îi lumina ochii, și i da putere să-și canoniască ibovnica, până la cântatul de spre ziuă al cocoșilor.

Mătușa Paraschiva pricepuse că i se prăpădește copila. Chemase pe doftoreasa și vraciul satului— de prisos!

Intr'o dimineață o găsi cu beregata tăiată chiar de mâna ei. Brațul înțepenise împingând tăișul cuțitului pe gât, ca peste un morcov.

Vecinii alergară în păr la țipetele bătrânei Paraschiva, eșită în curte ca să-și urle durerea și groaza.

— Ce puțin sânge a curs! se miră cineva.

— Ca dela un pui de găină! zise altul.

— Nu mai avea zile multe și fără să se tae!...

Zimbru Moțățeanu încremeni galben în mijlocul odăii, când își văzu logodnica moartă. Își făcu semnul crucii și, luat de subțiori de prieteni, plecă.

— N'a fost să fie a ta! îl mângâia Stroe Moga, înțeleptul satului.

SPÂNZURATUL.

Din Batiște, unde avusese casă proprie, familia Țintaru se mută cu chirie în ulița Schitu Măgureanu.

Nepăsarea, ușurința cu care tatăl găsisese bani de împrumut și i vânturase, silise familia aceasta să și vândă sălașul de veci, pentru plata unor datorii, și să ajungă a sta cu anul.

Restriștea însă nu iscase în cugetul lui Stroe Țintaru nici o dojană, cât de slabă. Ca și copiii lui, patru la număr, se bucura de priveliștea cea nouă, pentru ochii săi, a străzii întortocheate și povârnite, a bălții pe care o vedea din locuința i cucuiată pe deal, scânteind la unele ceasuri ca niște iatagane, ca oglinzi printre multele și înfrățitele ramuri ale Cișmigiului. Se părea uneori că lacul e de argint și că fierbe cu spumă de diamante. Și multele încăperi ale vechei clădiri în care se mutase, și grădina adâncă din spatele casei, îi depăneau gândurile cu mâni mă-

tăsoase. La început, până să se deprindă cu noua priveliște.

Pe când în jurul lui, nevastă-sa și cumnatu-său Iosif, sluga și căraușii țărani, se trudeau să așeze cât mai bine prin camere, să înfunde, de pildă, într'o firidă, dulapul greu de stejar, tainița bu-nătăților, el, Stroe, cerca rezonanța casei, ridicând vocea, și țintuia cu ochii un sfert de ceas, te miri ce; sau tocmai atunci găsea o carte pe care multă vreme o căutase în bibliotecă anțart, și se așeza în primul divan neîncheiat bine, ca să citească. Dreptul, — Stroe Țintaru era doctor în drept de la facultatea din Paris, — îl pasiona la unele momente și i răpea, una după alta, o zi, o noapte. Cu toate acestea rare ori călca pe la tribunal și nu pleda de cât odată or de două pe an, încolțit de nevoi, prins chiar de făgă-duința lui, îmboldit în cele din urmă de Maria, nevastă-sa.

Nici doamna Maria Țintaru nu se lăsa de tot pătrunsă, mâhnită, de strâmtorare și decădere. Când restriștea, ambiția sau prevestirile îi udau ochii de lacrimi, era destul să râdă el, Stroe, să i spună vr'o glumă sau s'o roage a cânta la pian, ca ea să-și șteargă fața plânsă, și să râdă. Voioșia vine repede unde e dragoste. Iar când părinții râdeau, copiii țopăiau în jurul lor, veseli de bucuria lor, îngăduitoare. Ce i drept, lipsa deplină, mizeria hădă n'o cunoșteau doctorul în drept și pianista.

Poate că dintru 'nceput fuseseră potriviți oamenii aceștia, amândoi naturi de artiști, în stare să-și nutrească mintea cu iluziile și mirajul artei sau poate că ea, pianistă cum nu avea alta Bucureștii pe atunci, ar fi fost ca el, ca bărbatu-său de nepăsătoare și visătoare, dar, pentru că soțul nu voise, or mai de grabă nu putuse să-și ia rolul de cârmaci în casă, — necesar, impus, — al celui care poartă grija și pregătește ziua de mâine, prin economie și prevedere, mai vârtos de cât prin câștig, își luase artista sarcina aceasta. Altă femeie ar fi luat mai cu putere și dârjje rolul după care tânjește de veacuri, tot mai mult, Eva plictisită de grațiile ei vremelnice. Dar Maria Țintaru nu avea nici toane, nici capricii măcar, așa că își păstra grația în bunătate și iubire. Secretul neștirbirii dragostei lor, s'ar fi putut spune că este învăluit cu artă în renunțarea la or și ce întâetate.

Erau ceasuri când perechea aceasta, împovărată de copii, se contopea în spirit, mai lămurit ca sfânta treime. Maria cânta la clavier, Stroe înceta să mai fumeze, uita, nori ca de tămâie înotau în odae, iar duhul cântecului domina și împreuna sufletele. La liturghiile acestea copiii nu luau parte. Micuții erau prin fundul grădinii, — aci unde se mutaseră, — își făcuseră leagăn într'un copac, — arbore poreclit de vecini : „al spânzuratului“.

Erau între soți și deosebiri pe care muzica

le-ar fi putut adânci, învedera și învrăjbi. Omul religios se înalță pe undele muzicii până la Dumnezeu, adorându-l; pe când necredinciosul simte sub valurile armoniei, propriile sale puteri, sporite, uriașe, luminoase, și se idolatrează pe sine.

Dar viața de toate zilele și legăturile conjugale, au mai multă și mai veche tărie, ancestrală, de cât principiile, ideile, metafizica, și cele mai sguuitoare impresii.

Stroe citise pe Epicur, îl asimilare pe Voltaire, nu credea în Dumnezeu; pe când Maria, cultă totuș, era cucernică, smerită, ca o Domniță din zilele lui Petru Rareș.

El nu călcase în biserică de la nuntă, și trecea prin dreptul icoanelor de pe zidurile casei lui, ca pe lângă tapete. Numai din bunăvoință și din cinstirea părerilor altuia, încuviința el fumărae de tămâe și smirnă, chipul Maichi Domnului în iatac, și ducerea des la biserică a copiilor lui! Cu gândurile împărțite, cum era în deobște, nu lua seama că postește câte șase săptămâni, dar se bucura, Epicurianul, de belșugul Paștilor, și simțea prin stăbunii din sângele lui și prin mulțumirea familiei: frumusețea albă a Crăciunului și rostul colindelor.

Casa din strada Schitu Măgureanu, cu fața la drum, cu șase ochi la față, spoită de demult cu vânăț-cenușiu, sprânsceată cu grele ciubuce, părea mocnită și răuvoitoare. Incăperile ei erau vaste, multe, un cerdac privea în grădina adâncă,

și toată clădirea era pusă pe beci, pe un beci înalt, bun pentru un potgorean.

Orcât ar fi fost de nepăsător Țintaru, când, după trecere de vreme, deschidea ochii în noul adăpost, își aducea aminte că și-a vândut casa lui de veci, și își amintea îndată că tocuse moștenirea unei mătuși, că suflase — ca un vânt în pulbere — în zestrea nevesti-si, și că avea un băiat și trei fete, dintre care cea mai mare abia împlinea treisprezece ani.

Mai îmboldit la treabă, pierzând din plăcerea vlsării, lipsind acum de acasă peste zi, mai trist, își întreba soția în fie-care dimineață :

— Ce mai zici, Mario? Așa'i că'i bine? Lucrez... am să pledez la Casație....

Maria, după ce vreme de o săptămână se culcase moartă de oboseală, tot punând la cale orânduirea casei cu multe încăperi, era vădit căzută pe gânduri, în mare uimire. Visa, pentru a treia oară acum, acelaș vis, ciudat mai ales prin exacta lui repetare. Cât timp dura visul, femeia nu-și putea da seama, dar îl ținea minte la sculare, și era în el atâta stăruință, că Maria, în a patra seară, se culcă mai de timpuriu, ca să vadă dacă i se va năzări iarăș icoana lui.

Și visă iar.

Se făcea că Maica Domnului, cu nimb de lumină pe creștet, răsare în apropierea ei, ca lucrul cel mai firesc din lume, și dulce, blajin, după ce se lasă văzută și adorată, vorbește așa :

— „Mario, ia aminte. În pivnița de sub casa asta, în fund, în dreptul odăii lui Iosif, fratele tău, în colțul de către răsărit, e o comoară. Ia-o, e pentru copiii tăi, pentru fetițele tale — neînstrate“.

Ce limpede îi vorbea arătarea minunată și neschimbată cu o iotă în toate dățile, patru acum. Femeia nu crezuse în visuri. Școala, diferite cărți de știință citite mai apoi, o învățaseră și o încredințaseră că somnul fiind un răgaz poruncit și folositor, mintea și simțurile se desleagă între ele și, așa deslegate, pot urzi numai icoane și înfățișa viață din viața trăită, trunchiată, fără să aibă nici înțeles, nici înrâurire asupra viitorului, nici tâlc.

Să-l întrebe pe bărbatu-său: cum deslușia el repetarea îa patru nopți de-a rândul a vedeniei sfintei Fecioare?—nevasta nu cuteză, pentru însăși sfințenia arătării. Stroe ar fi fost poate batjocoritor! Să-i spună lui frate-său? lui Iosif?

Maria simțea că Născătoarea de Dumnezeu i-a încredințat o taină, și că ea n'are voe și drept s'o împărtășească nimănuia.

Pe de altă parte, ca să porceadă singură la desgroparea unei comori, femeia pregeta. Imbiată să creadă'n vis, silită oară-cum, se trezi-seră'n ea toate eresurile străbune, toată spaima și toata siguranța slăbiciunii nemernicei făpturi care calcă pe pământul în care va intra, până în ziua, în minutul necunoscut când îi va tras

suflului, ca de o sfoară, la cer. Dar nici să nu asculte de îndemnul Precistei nu putea, pentru că găsea în el stăruința unei porunci.

Gârliciul beciului era sub pridvorul care privea în grădină. Copiii erau veșnic la leagănul lor. Singura slugă a gospodăriei avea treburi până peste cap, numai la bucătărie.

Maria luă o sapa; intră în pivniță. Lăsase ușile deschise. În boltitul cuprins intra pe gârliciul larg destulă lumină. Curagioasă, dreaptă pășea Maria. Oare de ce crezuse ea că e întunecime și nu s'ar simți la largul ei în pustiul beciului? Iată că se afla acum de dedesuptul și în dreptul odăii lui Iosif. Ce'i drept, lumina nu pătrundea până aici. Ochii se deprindeau greu cu bezna. Ia să înceapă să sape! Cu Dumnezeu înainte! sub scutul maichii Precistei!

Și Maria izbi pământul cu sapa, setos. Lovitură după lovitură cădea, dar pe semne că lucrul nu era ușor. Și până și siguranța, nu numai osârdia și mâinile, slăbi; gânduri peste gânduri, nelămurite unele; altele clare se îmbulziră în mintea femeii. Se prea putea ca ea să nu sape chiar în locul comoarei. Prea curată i-ar fi dat sânge și tărie mai vânjoase, dacă acolo trebuia să sape. Oare de ce'i venea să arunce unealta, și de ce ostenea?

Și Maria lăsă locului fierul, de ea adus, și eși din beci afară, la lumină. Cine știe? poate

că visul se repetase atâta, pentrucă fusese ea prea impresionată de el, de la întâia dată...

Deretică prin odăi; munci până în prânz; avu mosafiri către seară; cântă la clavier: ca să uite și visul și jumătatea ei de încercare neizbutită; dar peste toate parcă se țesea ca un păienjeniș. Oamenii, lucrurile, cântecul, nu mai erau decât imaginea și răsunetul lor, șters, depărtat. Și totul părea trecere de vreme.

În noaptea următoare, Maica Domnului i se arată iarăș.

— Nu te cruța, Mario! grăi sfânta. Găsiseseși locul! Scormone, adâncește bine! Vei găsi!

Chiar în dimineața aceia, biata femeie coborâ în beci singură. Acum locul nu i se mai păru așa de posomorât, ca'n ajun. Pereții temeliiilor erau ca toți pereții, sapa era unde o lăsase ea; începutul de groapă rămăsese neatins. Lumina, albă pe gura gârliciului, pe trepte, se tot împuțina și, firește, în fund, și mai ales în colțul protivnic cu cel de sub odaia lui Iosif, bezna era smolită, adâncă.

Maria lovea cu râvnă și tărie. Felii felii de pământ reavăn lua sapa, locul se adâncea, când femeia, uitându-se ca din întâmplare în colțul cel mai întunecat al pivniței, văzu un cap de om, mare, galben ca pucioasa, cu ochi scăpărători, holbați, dușmănoși, batjocoritori; și i se păru că stă să se repeadă spre ea, așa, fără trup. Maria nu privi și nu gândi mai mult. Scăpă

unealta din mâni și căzu mototol alături de ea, fără de simțire. Leșinase.

Pe la prânz, servitoarea, o namilă de mocancă slujită pe la București, își dădu seama că cocoana nu s'a arătat de mult, de și nu plecase nicăiri. O căută prin casă, prin curte, copiii o întovărășiră în cercetare, și o găsiră în beci. Fără să se uite la groapă, în beznă, îngrijiți, o scoaseră la aer liber, pe cocoana care își veni în fire curând, ba chiar îi opri pe toți ceilalți să rostească vre-o vorbă către Stroe. Bărbatul iubitor se putea să se sperie.

Sufletul și mintea credincioasei intrară în mare turburare și'n încordată dispută. Mai întâi, Maria nu dase crezământ visului, apoi, sub puterea îmbierii și-a repetirii stăruitoare, se temuse cu un fior în spate. Și oare ce se îndreptățise acum: neîncrederea ei dintru început, în fantezmele din vremea somnului? sau dimpotrivă? Cele văzute cu ochii treji, în fundul pivniței, căpățâna cât o baniță, fără trup, dar vie și dușmănoasă, fusese și ea tot o vedenie? Nu. Dar de ce visul cu Precesta? de ce capul spăimântător, dacă n'ar fi fost acolo o comoară? Și dacă era acolo o comoară, pentru copiii ei, și Maica Domnului o imbia mai departe să înfrunte și arătarea cea de groază și șovăelile ei, ce se cuvenea să facă ea, drept credincioasa și muma a patru copii? Să nu asculte? să nu înfrunte ori și ce pentru fetițele ei fără de zestre?

Lucrând, sau cu mâinile înțelenite și cu gândul lucrător, de dimineața până adormea strivită seara, numai cu sfânta Fecioară sta de vorbă. Maria se jeluia că nu îndrăznește, că de ce s'a ivit în fundul beciului chipul fără de trup, spăimântător, că de ce n'a fost pusă comoara mai către gârlici, și de ce norocul copiilor să nu vină din altă parte, pe alte poteci, neîmpedecate, bătătorite.

Văzându-se și ea, Maria, cât este ea de adâncită în disputa ei cu Precista, cum neconținut se gândește la comoară și la împrejurările ei; aștepta, în taină, ca iar să viseze și să fie ispitită și îmboldită să cuteze.

După două nopți, în cari nu i se arătase nimic, cu somn ca de piatră, aproape dorea să mai vadă odată, așa, cu ochii sigilați de somn, pe Născătoarea de Dumnezeu.

Ispita, de or ce fel ar fi ea, lasă dor în sufletul omului în care a încolțit și care n'a înfăptuit-o de loc sau pe deplin.

În vremea asta, Maria nu se dase în lături, ba dimpotrivă, mai fusese în beci, pentru te miri ce, dar când în tovărășia servitoarei, când a unuia din copii. Și ochii ei, scormonitori, nu mai văzuseră nimic deosebit, îngrijitor, în adâncimea cu întuneric treptat, în pivnița cu pereți de zid, largă, sălaș nemerit pentru lemne, zarzavat, puțin de toată isprava.

În a treia noapte însă, iată că se făcea că

albastrul cerului își pleacă adânc bolta, și ca o pâlnie se lasă din zenit un sorb, pogoară, — și Maria nu se înfricoșă, ci privea bucurată, plină de așteptare, — și din sorbul de cer albastru se desprinde Maica Domnului. Icoana vie începu a glăsui dojenitor și blând :

— Nu m'ai ascultat! Ți-a fost frică, Mario!

Și parcă Maria nu putea vorbi, dar se gândea, și Prea curata îi ghicea răspunsul.

— Știu! rosti Precista. Roagă-te, spune Tatăl nostru, când necuratul va sta înaintea-ți, și-ai să-l izgonești.

Ii venise și ei în minte, cucernicei femei, că rugăciunea ar putea să-l birue, să-l facă să piară în țărână pe Satana. Căci cu siguranță că el, diavolul, i se năzărise așa de urât și de dușman. Nici Fecioara Maria nu'i pomenise numele, dar de el fusese vorba, el avea să se mistue sub puterea rugăciunii, a pomenirii Domnului și a crucii.

Sunt zile, rare într'o viață de om și depărtate mult una de alta, câte una, câte un ceas, poate numai un minut, dar care se resfrâng asupra unei părți din viață, sunt zile cari, în șiragul ca de mătânii întunecate, toate la fel, ale celorlalte, strălucesc, așa cum ar trebui să lucească de deosebit ziua învierii Mântuitorului printre celelalte. Atunci ciripitul vrabiei se pare cântec; floarea scămoasă și roșie a mărăcinelui de pe drum, trandafir: bătaia de vânt des-

miardă; creanga verde pare o podoabă de preț; raza de totdeauna a soarelui poleește și sărută! Vine de afară fericirea și siguranța în sufletul omului, or se revarsă din lăuntru pieritorului ins, peste tot cuprinsul văzut de ochii lui? Imprumută omul un ceas, o zi, și cerului și pământului, tainica lui mulțumire?

O bucurie de acestea, rară și fără de umbră, sălășluia în inima'i și revărsa în juru'i Maria, după visul în care Precesta o îndemnase iarăș să cerceteze și să ridice comoara. Poate că seninul acela coborât pâlnie înainte'i, înviorase într'atâta sufletul mumei și credincioasei mueri!

De dimineață ea își îmbracă fetița cea mai răsărită, pe aceia care'i purta numele, Mărioara, de treisprezece ani, în haine de Duminecă, și de cum îl văzu plecând pe bărbatu-său, o luă pe copilă de mână. Amândouă scoborâră în pivniță. Cu pași siguri, neturburată, pătrunse ea, dăscălindu'și copila asupra celor ce avea de făcut.

— Ingenunche! spuse ea Mărioarei, de cum ajunseră în întunecimea din preajma gropii din fundul beciului. Zi „Tatăl nostru“, cât timp oi săpa eu. Incepe....

Fetiței nu i se spusese dece și mititica se supunea, înfiorată totuș.

„Tatăl nostru“ se sfârșise, și Mărioara, după cum fusese învățată, rostea „Credeul“. „Cred într'unul Dumnezeu, tatăl a tot țiitorul...“ picura glasul copilei, pe când muma săpa cu

putere, cu spor, neistovită de luptă lăuntrică, fără temere. Groapa se adâncea; femeia se mai odihnea la răstimpuri, rugăciunea cânta în încăperea largă, întunecată și răsunătoare. Și iarăși fierul cădea, tăia și ridica și da alături de groapă încă o mână de pământ jilav.

Țanc! se auzi de-odată, o lovitură de fier în fier. Muma tresări, scăpă unealta din mână, se plecă repede, ca să-și afunde brațele în țărâna răscolită, să pipăe; dar nu uită să spună fie-si: „Nu conteni, roagă-te mai departe“.

Degetele nu puteau bine desluși. Sapa se porni iarăși, cu sânge, cu speranță. Era o găleată acolo; nu se putea desprinde din locu'i, era poate prea grea sau poate că se prinsese în hlețul pământului.

Găleata era acoperită. Maria voi să găsească cheotoarea copacului, ca să-l ridice și să vadă comoara. Inima îi bătea, o înăbușea, își simțea ochii grei, parcă tot sângele îi venise în cap și'n ei, și oboseala o prîdidișe dintr'odată. Își sdrelea degetele pe dunga aspră a găleții, înțelese că n'ar putea-o scoate orcât s'ar trudi și, fără să fi renunțat în minte'i la ea, sigură acum de stăpânirea ei, de împlinirea visurilor, își luă copila de mână, și plecă.

Nu erau încă pe trepte, când un hohot de răs, batjocoritor, se iscă, se umflă în fundul de beznă al pivniței.

Șovăind, gata să cadă, Maria își strânse fe-

tița pe coapse, făcându-și cruce, și astfel numai, proteguind pe altul, avu putere să iasă la lumina zilei.

Acum ar fi putut să-i povestească lui Stroe și visul în atâtea rânduri repetat, stăruitor, acelaș mereu, și toate cele întâmplate în atâta vreme, turburările, îndoelile minții și sufletului ei, și găsierea căldării, vasului acela de fier, care avea de sigur să rămână neclintit acolo, pentru că ea avea să închidă beciul cu lacăt și să-i păstreze cheia.

Dar alt soi de temeri o făcură să nu destăinuiască nimic soțului. El era și leneș foarte, și cheltuitor. N'ar mai fi dat pe la tribunal, și praf s'ar fi ales de mulți—pușinii bani dăruiti de Maica Domnului, care purtase grije copiilor, fetițelor mai cu seamă. A! mare mulțumire ar fi avut Maria, să-i poată spune tot, să-l ia de mână și să-l ducă la găleata cu bănet! O soață cinstită cu greu se hotărăște să aibă o taină față de tovarășul vieții ei, și o poartă împleticindu-se, și sarcină strivitoare i se pare. Iar bucuria ei n'ar fi fost numai o împărtășire de taină, ci mult mai mult! I-ar fi zdrobit și înlăturat lui, odată pentru totdeauna, necredința, râsul înfrânat pentru cele sfinte, deșertăciunea. L-ar li întemeiat din nou cu alte cuvinte, i-ar fi mântuit sufletul pierdut. Dar... poate că tot mai avea să fie vreme, mai târziu, cu alt prilej, pentru izbăvirea lui!

Banii găsiți, muma jură în sinea sa să nici nu'i atingă, ci să-i păstreze pentru înzestrarea fetițelor.

Dar ziua radioasă și îmbalsamată se înorase și se posomorâse, poate chiar de la coborârea în pivniță a Mariei. În bucuria cu fiori, cu fierbințeli de friguri, a găsirii unei comori, care nu se știe cât de avută este, suflase râsul Diavolului,—iar puterea Dumnezeiască nu împedcase pe Satan să fie de față, să hohotească a batjocură și amenințare și, cine știe? să lipească de pământ, ca de un lucru al lui, alt lucru al lui, găleata, cu aur poate.

Maria se gândise la Iosif, s'o ajute, la fratele ei, om cu frică de Dumnezeu, și al cărui nume fusese pomenit de Maica Domnului. Avea să i se destăinuiască lui, numai decăt, — îl aștepta.

După amiază, Stroe, negăsindu-și loc prin casă, după ce se plânse că nu se mai odihnea din pricina țânțarilor Cișmigiului, care pătrundeau și în iatac, plecă hai hui, la cafenea.

Mai grăbit Iosif de cât Maria, frate și soră, cu lumânări de vârtelniță din Vinerea Patimilor aprinse în gârlici, pătrunseră în fundul pivniței. Ca valurile se despica întunecimea în jurul lor și, cu greutate, desgrădinară găleata din lutul care'i îmbuca fundul, și o urcară în casă.

Singuri, cu ușa zăvorită, scoaseră capacul ruginit și încleștat pe buzele găleții: bani vechi de aur, turcești și austrieci, bani de argint, un

pumn de mărgăritare, o hârtie boțită : ședeau de-avalma între pereții de fier, cine știe de când îngropați. Iosif se închina mereu ; femeia înălța neconținut ochii la icoane ; visul se amesteca cu realitatea, și în neștirea clipei, necurmat se strâmbau, se chiondăreau, își dovedeau că trăesc aevea, aflătorii comoarei. Banii li se păreau înghețat de reci, și mai bucuros își treceau palmele peste obraz, de cât să vânture aurul pătat or lucitor, perlele plânse peste monede. Ca o temere, ca o silă de cele ce se petreceau, de nesiguranța, de neobijnuitul ceasului acela, îi înțelenea. Nu voiau să numere avutul. Li se părea de prisos. „Este al copiilor !“ li se părea că'i sfătuește cugetul. Și, într'o părere, fratele și sora, cucernici amândoi, luară găleata și o ascuseră în dulapul de stejar, încăput într'o firidă în care se înfundau și se păstrau dulcețurile.

Cucuvele își plâneau jalnic noaptea numele pe casă ; ca nicăiri se tânguia vântul, vara, toamna, abia fluturând vârful plopilor fișmigiului, și răbufnea până în cămări, pe hornuri, împrăștiind funingene și cenușe pe podele ; pisici ai fi jurat că trec chiar prin pereții iatacului, prelung, chinuit, cu miorlăituri jalnice. Când bătea vântul mai tare, parcă țapi îndrăciți jucau toroipanul pe acoperiș, cu copite de fier.

Era de demult toamnă, văzduhul se încenușase. Stroe Țintaru se mai întristase de un

timp. Petrecerile sufletești la clavier fuseseră uitate.

— Crezi tu în vise, Mario? întrebă omul într'o dimineață.

Tresărind, știindu'l pe bărbatu-său necredincios, voltairian, soția îl privi adânc.

— Eu, cred! spuse dânsa răspicat.

Bărbatul zâmbi oleacă, în pofida îngândurării îngrijorate ce începuse să dăinuiască pe fața lui.

— E ciudat, or' cum! grăi omul. Am visat că în dulapul nostru de stejar, ăla cu siropurile, ascunzi ceva de mine, dosești...

— Oi fi visat eu, și-am vorbit tare! spuse nevasta, bănuind că s'a trădat în somn.

— Nu, dragă. De cinci nopți visez la rând acelaș și acelaș lucru. Nu mai pot răbda. Mă supără atâta repetare. Am socotit că mi se pare, că am mai visat, cum se întâmplă une-ori...

— Nu! făcu Maria, sugrumată de emoție. E adevărat. Ascundeam...

O căldură neobișnuită, nesuferită, o cuprindea, i se urca până 'n perii capului. Bărbatul o privea tot mai uluit, și îngrijorarea, soră cu groaza, îi strivea tot mai apăsător sufletul.

Maria istorisi cum visase, cum se 'ndoise, cât obidise, cum putuse găsi și scoate în cele din urmă: comoara. Și ea îl duse pe Stroe să'i arate ce găsisese.

Tocmai acolo, în dulapul de stejar, i se spusese lui, ca o pâră, că nevastă-sa pitește ceva.

— Și cum era cel care ți s'a arătat ție și m'a părât? întrebă Maria, pe când deschidea dulapul.

— Nu era de loc simpatic... Nu știu de ce, părea ticălos și sufeream la vederea lui. De!.. dădu el din cap, ajutând-o pe ea să mute pe podele găleata.

Ochii omului dornic de bogăție, nu atât din pricina măririi și-a puterii, cât a libertății ce-o dă banul, se aprinseră și, supărat, Stroe scapă vorba:

— Nu ți-a fost rușine, să ascunzi de mine?

Dar peste muștrare, alte gânduri năvăleau. Se putea oare ca Maria să viseze, iar visurile, năzbâtiile nestăpânite de judecată, să fie adevărate? Atunci ce nu se putea să fie adevărat, de la cel din urmă eres băbesc, până la viața de apoi?

Stroe luă mărgăritarele, toate mărunte, le cântări în palmă, dar gândurile îl legănau lângă o vâltoare cu vuet, îl amețeau, îl băteau ca pe o minge între zidurile unei cămări negre; și privirea'i irosită i se adună o clipă pe cocoloșul de pergament găsit în comoară.

— Și hârtia asta boțită, unsuroasă, tot aci ai găsit-o? Era cu banii?

— Da! grăi nevastă-sa, care se pregătea să i vorbească de Dumnezeu, de credința de care el se lepădase până atunci.

Dar cărturarul păgân luă hârtia, trecu în odaia lui, ca s'o citească.

Se deslușea greu cele scrise. Mâna scriitorului tremurase, rândurile se frângeau, se atingeau, se depărtau; cuvintele, cu litere slovonești,—pe cari Maria și fratele ei nu putuseră să le descurce, — ca sgâriate, aci erau lăbărțate ca de nehotărâre, aci se îmbulzeau ca sub zorul unei spaimे.

„Am făcut moarte de om, dar aznă n'am avut, și iată că îngrop tot ce i-am răpit mortului și, ca să am liniștea sufletului, îmi răpui viața. Mă spânzur, cu voia mea, din vina numai a mea, de nukul din fundul grădinii. Cine o găsi banii și nestimatele, să știe bine că nu trebuie să se bucure, ci să'i împrăștie, au să'i îngroape, sau alt-fel să'i nimicească, pentru odihna sufletului lui.”

Stroe Țintaru dădu în lături perdeaua de la fereastră, văzu biserica de peste drum, durată pe muchea dealului, urmări cu încăpățănare un om în josul străzii, apoi altul în susul ei; pricepu că nu visa, totce aflase de câte-va minute. Schela lui de păreri întruchipată din bârne tari, sănătoase, încheiată bine, grindă de grindă, se prăbușea toată. Cultura apuseană se întuneca, neputincioasă în orient. Iar cu comoara ce era de făcut? Să'i spună și nevesti-si cele aflate de el în boțitul pergament, nici vorbă că nu se putea! Și de prisos, pentru că ea tot nu cheltuse nici un ban din paralele spânzuratului, — și bine făcuse.

Dar... poate că s'ar mai putea găsi o cale,

se trudea s'o dibuiască doctorul de la facultatea de drept din Paris. Da, căci Dumnezeu hotărât că trebuie să fie mai tare de cât Vicleanul. Și avocatul o dibui:

— Mario, știi ce zic eu, pentru că așa stau lucrurile, (el nu spuse care anume lucruri), să le dăm toate mărgăritarele astea la o biserică, ce zici? ca să împodobească chipul sfintei Maria cu ele... zici că pe ea ai visat-o? — Și banii... n'o să'i cheltuim... noi, să'i păstrăm copiilor... da.

— Dar ce spunea în scrisoarea aia, Stroe?

— A. nimicuri.... o scrisoare de pe vremuri... Prostii... Așa să faci cu perlele.

„Va să zică și el, bărbatu-său, vedea Maria, era de părere să nu fie atinși banii hărăziți de cel de sus pentru copii. Aruncase Dumnezeu o rază de lumină în sufletul lui Stroe și'l schimbuse. Chiar numai atât îi lipsise lui, credința, un pic de hărnicie și puțină cumpăneală mai mult la cheltueli. Alt-fel, nu supăra și nu nedreptăția pe nimeni. De-acum avea să fie un om desăvârșit!“

Și Maria, mulțumită, ușoară, mai vrednică și mai ageră de cât or când, vedea semne bune în toate cele, devenită superstițioasă și crezându-se ocrotită și dragă stăpânilor lumii.

Stroe, cu toată uimirea ce'i frământase mintea și sufletul, față cu minunea visurilor și-a comoarei, nu se schimbuse adânc. Tribunalul, codurile, avocații, sfezile, nu erau prielnice metafizicei și

izgoneau meditațiile teosofice. Rare ori se ivea o împrejurare care să scoată dintre amintiri și din înghesuiala faptelor zilnice și-a intereselor: minunea cu comoara, deși găleata sta neclintită martor în dulapul de stejar. Se făcuse mai îngăduitor Stroe, cu cele sfinte; se ferea să vorbească de ele, și-atât!

Maria nu dăduse mărgăritarele, pentru că se gândea să le dăruiască bisericii sfânta Troiță din Craiova, cea mai dragă inimii ei, pentru că acolo fusese botezată, cununată, și acolo odihneau părinții și-ai lui Stroe și-ai ei, căci soții - mândoi copilăriseră în aceiaș boerească suburbie craioveană. Aștepta femeia un prilej, ca să trimeată acolo minunatele podoabe.

Și se ivi o împrejurare, bănuită de aminteri. Chiar Stroe, ca avocat într'un proces, trebuia să se ducă în capitala Banilor.

Pe atunci se călătorea cu diligența. Pentru depărtări așa de mari, era cuminte să pleci și cu zece zile mai de vreme. Nu puteai ști ce se va petrece la drum.

Stroe mai gășise pe cine-va cu care să împartă urâtul unei întemnițări într'o chilie călătoare, zile întregi, și anume pe un arhimandrit din Oltenia. Baniî pe care îi avea, părându-i-se puțini, avocatul se încumetă de astă-dată să ia din comoară, pe lângă perlele hărăzite Maicii Domnului și o mână de bani de aur. N'avea să cheltuiască din ei decât numai la nevoie, în

Craiova. De alt-fel, după desbaterea procesului, avea să fie plătit cu o sumă bunicică. Se prea putea să se întoarne cu aurul din comoară ne atins și să'l pună la loc, — pentru zestrea copiilor lui.

Era iarna, dar vremea se păstra neturburată și dulce. Obișnuitele schimburi de cai la olac se făcuseră fără cârmiala și pierdere de timp; diligența ajunsese, cu toată hurduceala drumurilor nepietruite și măcinate, cu bine la Craiova, cu mult înaintea termenului judecării.

Stroe găsi prieteni din copilărie, tovarăși de școală și de meserie, rubedenii dornice să-l îmbrățișeze și să le spună ce fac cei rămași acasă, familia lui de la București. Pretutindeni amintirea îmbrățișa duioasă pe cel revenit în orașul natal.

Parohul bisericii sfânta Troiță, acelaș care îi pusese pirostriile pe cap, gârbov acum, primi darul de mărgăritare lăcrămând de bucurie și, luându-l de braț pe Stroe, sprijinindu-se de el, moșneagul emoționat îl duse în biserică și 'i arătă cum va împodobi nimbul Prea curatei, faldurii drepți ai vestmântului ei, mânicele, pieptul, poalele.

Doctorul în drept asculta vorbele cuviosului preot, fără să vadă cu închipuirea cum va fi icoana la strălucirea perlelor. Li juca pe dinaintea slovele pergamentului găsit alături de ele, și se gândea că de-acum, câștigând cu prisos de par-

tea familiei lui puterea, tot misterioasă pentru el, a Dumnezeirii, nu mai avea decă se teme. Diavolul și spânzuratul fuseseră trași pe sfoară. Avocatul fusese dibaci; era mulțumit. De banii blestemați nu se atinsese și nu'i trebuiau, căci a doua zi chiar, procesul terminându-se, el avea să fie gata de plecare.

Un vânt rece întâmpină diligența, de cum eși din Craiova. Era dimineața. Cerul de nori, scund și cenușiu pretutindeni, învinețea și posomora drumurile șerpuite, prăfoase. Zăbrance, vâlnice, trâmbete de pânză de cânepă se ridicau, se fluturau, se învălătuceau în cale, mai departe, mai aproape, în horă de iele, înaintea cailor îmbufnați.

Stroe era de astă dată singur. Frigul, care tot mai simțit se făcea, pătrundea în lăcașul, larg acum al diligenței. Călătorul își luă în spate blana grea, luată din prevedere la plecarea din București. Țintaru nădăjduia să se mai lumineze vremea, să spargă soarele coviltirul norilor. Dar timpul rămânea statornic în posăceală și amenințare. Ivanciu, vizitiul, stucăa nemulțumit, se clătina ursește pe capra lui, pocnea surugiește din biciul cu sficiuri multe și mormăia.

La întâiul popas pentru adăpostul cailor, vremea păru că se statornicește așa, numai întunecată și friguroasă.

Porniră iar, după ce vizitiul și călătorii îmbu-

caseră de nămiezi. Copacii își aruncau frunzele scorojite; cumpelele fântânilor scârțâiau; hățișurile se sbuciumau; cerul și zarea apăsau grele, potrivnice. Vântul, tot mai larg, mai năvalnic, sălta în câmpie, gemea în ramuri, chiuva pe ulițele satelor de bordee pocâltite, răvășite, repede date la spate de fuga la răstimpuri oțerită a cailor.

Și iată că fulgi mari de omăt cutreerară văzduhul, roiră, se 'ndesară tot mai strâns, puzderie, năpădiră lumea, albiră fața pământului, spatele lui Ivanciu, trăsura, și închiseră zarea ferestruicilor diligenței de toate părțile, cu fulguiala lor bezmetică, stăruitoare și albă. Și vântul se 'ndârjea, se făcea crivăț. Repezea viscolul neaua, care nu mai era lănoasă, dulce, moale, ci ghimpoasă, și o năpustea întru întâmpinarea căruții. Zarea era așa de turburată, că Stroeabia zăria spatele vizitiului. Vizitiul nu mai vedea; caii, neîncetat bătuți peste ochi de plezna de ghiață, nu vedeau, alergau orbi, în silă, în răspărul vremuelii.

Și noaptea, timpurie, se 'ntinse, coprinse, covârși, strivi, pe câmpiile fără cărare, fără zariște. Mestecau din picioare caii, orbiș, deșențat, își scuturau zadarnic lungile lor gâturi, neputând să se despovereze de chiciura ce li se înfipsese în coame și care se sloia, se îngreuia tot mai rece și mai streină.

Vizitiu și călător înțeleseră că nu mai urmau

nici o cale, că vitele îi duceau la noroc, că se putea să le iasă nainte o haia de lupi. Opriră în câmp, ca să-și dea socoteala unde sânt.

O spuză de copaci, în zarea albă, își reschirau crengile și le sbăteau sub asvârlirile viforului. Rătăciții crezură că e vr'o grădină în margine de sat. Diligența se îndreptă într'acolo. Vizitiu și călător, într'o părere, îndrumară caii pe deschizătura dintre pomi, care li se păru drum. Aveau să fie mai la adăpost de ger și de plezenele viforniței. Cele patru mârșoage piloase, două câte două la ham, se supuneau. Dar aci parcă nu mai era șes. Trăsura acum se cocoța în cârca unui dâmb măturat de zăpadă, acum se afunda până'n inima căruței în omătul grămădit, ca'n gropniță. Animalele sforăiau, se scuturau, stăteau locului, desnădăjduite, abia bălăbăneau din capete sub biciul care le frigea; în sfârșit, odihnite poate, sperând poate și ele, amăgite iarăș, se opinteau, se ghemuiau și se lungeau, luau în potcoave omătul până la pământ, și urneau diligența.

Se inoptase. Erau în pădure. Aci vijelia nu se mai năpustea cotropitoare, ci înfricoșa mai mult cu crâșnetul și tânguirea ei. Dar aci era de tot mare primejdia fiarelor. Căluții parcă și ei pricepeau, căci se învierșunau să tragă, să alerge, și drumul se netezea; era cu siguranță cel bun. Poate că ochii vitelor zăreau cât de cât înainte-le, căci diligența nu se izbea nici în dreapta

nici în stânga de pereții drumului de pădure.

Ca să vadă din când în când unde mai este, ce mai este cu el, Stroe ștergea neconținut geamurile cupeului, cu pojghiță de gheață pe ele, răbdător la tot minutul. Cu auzul încordat, cu ochiul în van ascuțit, își frământau sufletele, tăcând mort călător și vizitiu.

Drumul nu se mai sfârșea, și iată că gloabele, patru la număr, se poticniră în beznă și căzură pe dată cu sgomot. Caii se prăbușiseră, și voci, voci omenești! se auziră, groase, batjocritoare, protivnice.

Și glasurile omenești înfricoșară tot atât cât un urlet de fiară, pe rătăciții călători.

Stroe săltase și căzuse pe pernele trăsुरii, ca lovit în creștet cu un par. Ivanciu se rostogolise de pe locu'i înalt în sdruncinul opririi scurte a diligenței. Hoși legaseră funii în dreptul drumului de codru, așa că animalele se împedecaseră în ele, de parcă li se tăiaseră picioarele și căzuseră în boturi, întâi cele două dinainte, iar îndată, peste ele, celelalte două de la oiște. Dricul diligenței pârâise în toate încheeturile lui.

— Eși afară! tună o voce în chiar înlăuntrul trăsुरii, și o mână îl și înfășcase pe Stroe.

„Doamne Dumnezeule! Milostivule! Isuse Cristoase!“ scâncea în cugetu'i avocatul, și tot în acelaș timp se gândea: „Blestemații ăștia's tâlhari de codru! Mă pot omorâ. Am patru copii. De m'ar lăsa viu, nevătămat! Cu pistolul pe

care îl am... când ei poate or fi șapte opt, ce fac?*

Și fără să pună vr'o împotrivire, pregătindu-și mintea, ce să răspundă isteț și'n folosul lui, la întrebările lor, se lăsa târât. Scos afară, stătu în picioare smerit, de și nu'l vedeau cei care'l înconjurau. Holba ochii doar va zări ceva, un chip omenesc, pe care să târască, să mângâie o privire rugătoare. Dar nu vedea nimic. Zărea slab niște namile în jurul lui, auzea voci necunoscute și bătărești.

— Până la chiele dezbrăcați-l! Dă-te după tufele alea Ispas și purecă'i straele bine.

Și într'adevăr că fu rând pe rând, și cu ajutorul lui zorit, desbrăcat până la piele. După ce și scosese amândouă albiturile lipite de trup, omul abia atunci începu să tremure, și tremura sgâlțâit sub suflarea vântului, sub fulgul înghețat care'i pica și i se topea pe umeri, pe pân-tece, pe șolduri.

Și de ghetete fusese descălțat, și sta, despoiat tot, în beznă, în vifor, cu picioarele goale, cu mult peste glesne în omăt și în sloi.

Dinții îi clănțăneau acum de frigul pătrunzător. Nu se mai gândea nici la banii mulți, la cele două mii de lei primite pe urma procesului, nici la nevasta și cei patru copilași. Nici chiar la el nu se mai gândea, ci tremura și cerșea o țoală, o petecă cu care să se acopere. Avocatul, părintele a patru odrazole, ajunsese numai un trup suferind, care avea nevoie de

căldura unei otrepe, un trup în care gerul se înfîgea nemilostiv.

Vizitiul era și el buzunărit în vremea asta. Iar de după niște rămuriș străbătu o lumină turbure, roșie, aprinsă de tâlhari pentru scotocirea hainelor boerești.

Dar hoții n'aveau de gând să ia vestmintele. Li înapoiară, lui Stroe mai întâi, albiturile. Dar erau ude acum, și în loc să încălzească, înghețau și ele carnea mușcată de ger până la ciolan, până la măduvă. Hainele toate erau ude, și omul prăpădit nu nemerea să le îmbrace, de tremurul mânilor și al picioarelor istovite.

Poate că i vedea care-va neputința, căci brațe puternice, degete ca fierul de tari îl apucară ca pe un ghem și l'asvârliră în cuprinsul diligenței.

Hoții erau voioși, făcuseră o pradă bună, și acum voiau să isprăvească mai curând cu jefuitul. Asvârliră în cupeu, peste el, vestmintele și închiseră ușa. Apoi se auziră voci scăzute, o forfoteală în prejur. Deslegau funia întinsă în curmezișul drumului. Ivanciu se urcă iarăș pe capră. Pumni înfundați răbufniră în șelele cailor, sculați de jos și, fără întârziere, încercata diligență se urni din nou, în noapte, înainte!

Stroe urma să se îmbrace, nu mai sfârșea cu îmbrăcatul, dar blana îi fusese luată și el avea să rămână într'un biet laibăr de lână, ușor de pătruns de frig. Se ghemui într'un ungher al trăsurii, ne mai gândind la nimic, ne mai fiind

În stare să dorească, să vrea ceva, să judece.
Adormi.

Un taraf de lăutari cânta dumnezeeste un cântec vesel și avântat, franțuzesc de sigur, adus în țară de la Paris, din cartierul latin; cânta în cerdacul casei din strada Batiștei; toate ușile erau deschise; mosafiri plăcuți, perechi de tineri dănuiau și se pupau în aplecările și învârtirile fermecătorului cântec. Iar lui tare îi era cald, și așa de bine îi era, și desfătarea clipei de atunci, cugeta lămurit Stroe, că nici odată n'o mai simțise, că nici la nunta lui n'o încercase așa de bogată. Marioara, fetița lui, parcă mai răsărită, juca singură într'un picior, și stăteau în juru'i o sumedenie de mosafiri, admirând-o. Și totuș, în spate îl junghia, îl supăra vrășmaș. Deschise ochii, zări fețe, o barbă, și iar adormi.

Il purtau pe brațe, îl cărau din oropsita diligență. Fu așezat într'un pat curat, în casa primarului din Moțățeni; lumea vorbea încet în încăperea albă. În odae se făcuse foc; era cald; Stroe dormea. Era acum după șase ceasuri de la cele petrecute în codru, și era ziuă luminată. De șase ceasuri omul căzuse ca într'o prăpastie, în somnul profund al tuturor mădularelor, al fie-cărei picături de sânge încetenite de suflarea gurii de moarte a gerului.

Toale grele îl imbolmojiseră. I se vărsă pe

gât, fără ca el să simtă, să știe, două bărdace de țuică fiartă cu scorțișoară, cuișoare și miere. Ivanciu, mai zdravân, mai răbduriu și mai bine înțolit, căci lui tâlharii nu'i luaseră cojocul mițos, — își venise în fire și i se așternuse și lui, pe jos, tot în cămara boerului, ca să-l aibă a-cesta cum-va la îndemână.

Tocmai a doua zi Stroe Țintaru deschise ochi înțelegători, privi în încăperea în care zăcea de treizeci de ore, se întrebă ce caută într'o casă necunoscută, nelegată cu nici un fir în amintirea lui. Se gândi, căscă ochii, iarăș spăimântat, își aduse aminte suferința lui din pădure, se crezu prizonierul tâlharilor, se înalță într'un cot, lungi gâtul, ca să-și repeedă privilegiile afară, pe fereastra apropiată. Nu mai ningea. Un pom, ca înflorit, își purta omătul din ajun. Pași înăbușiți trecură prin dreptul ușii. Un cocoș își trâmbița bucuria rostului lui. Era așa dar, se gândi Țintaru, într'un sat. Și totuș se putea să nu fie decât tot la hoți, în mâna lor. Voi să se dea jos din culcuș, simți că n'are destulă putere, dar văzu că fusese acoperit cu grije, din belșug, că i se voise binele. Un junghi îi pătrunse spinarea până'n piept și-i curmă respirația. O femeie trecu prin ogradă. Alt semn că se află printre oameni de treabă, și își aminti că diligența pornise, după ce'l svârliseră în ea. Cocoșul, plăpumile în care era învelit să huzurească, femeia : erau pentru el prevestiri !

Se întinse iar în crivat, aproape ostenit, dar ochii nu și i lua dela fereastră. Intr'un târziu, îl zări pe Ivanciu, care nu întârzie să intre în odaia lui și să i se apropie de căpătâi.

— Mergem, boerule?

— Dar unde sântem aci? întrebă Stroe.

— În sat de oameni. Ți-i mai bine cucoane? Mare păcat căzu pe capul nostru! Și-am rămas fără lescae. Dar... ai vorbi dumneata cu gazdele de aici, tare cumsecade țărani, și ghiaburi, și om putea pleca.

Țintaru fusese în stare să asculte. Amintirile i se împleteau în minte cu noua stare, cu ceia ce s'ar fi putut face. Zise:

— Să ne împrumute care-va, nu'i așa? La drum, fără merinde... Avem de plătit la schimbul cailor... Mai este departe până la București?

— Este destul! oftă vizitiul, și nici la întâiul olac, ca să schimb ostenitele dobitoace, n'am fost și trebuie să trecem. Dar numai dumneata să fii sănătos!...

Mai șezură o zi în casa găzduitoare, și plecară. Intremat oleacă, putând să se țină pe scaunul diligenței, Stroe mulțumi cu lacrimi în ochi țăranilor care 'l și împrumutară cu o sută de lei și cu o șubă mocănească de mițe.

Peste patru zile, Stroe Țintaru fu la București, înaintea casei lui.

Cu toată întremarea și șuba caldă ca un pân-

tece, omul coborâ copăcel din trăsură, — ca să se aștearnă patului. Zăcea. Ii fuseseră plămâni săgetați de îngheț, și acum se stângea, mult încercatul, văzând cu ochii. Ofticase.

În douăzeci de zile își dădu sufletul.

Cei patru copii plângeau în patru părți ale casei, știind că tatăl lor moare, din spusele doctorului către mama lor, murturisire la care unul din ei trăsese cu urechea.

Și mereu răsărea, când la poartă, când în pragul ușii pridvorului, un om cam ghebos, cu fața strâmbă și luăutoare în răs, cu ochii infundați în cap, ca ascunși, galbeni ca pucioasa și strălucosi.

Când Maria, din odaia bolnavului, scăpă lumânărica de ceară din mână și leșină, pricepând că i-a murit soțul, când țipătul ei străbătu dela un capăt la altul al lăcașului, însul ciudat, cu două cocolașe parcă în frunte, zâmbi și, din rezezat ce sta de privazul ușii din ceardac, se îndreptă, rânji o clipă, și țâșni încordat până în mijlocul odăii largi, legate cu pridvorul. În odaia aceia nu era nimeni, decât un motan care se întinse și se cocoșe, cu ochii scăpărători, la vederea necunoscutului. Acolo însă, însul cu chipul galben ca pucioasa, ca izbit în piept, se răsturnă pe spate; și ca turtit de o putere nevăzută gemu pe scânduri, pe când pisica fugea miorlăind afară, iar o undă ca de boare călâe

trecea din cămara răposatului prin odăi, ca să se ducă în lumea largă, cine știe unde. Urâtul strein stătu o vreme grămădit jos, apoi, simțind că ceiace trecuse peste el s'a depărtat, și fără nădejdea viclenă care 'i bucurase chipul drăcesc, eși din casă, pocâltit, îngândurat.

Cine 'l răsturnase la pământ și 'l îngrozise pe ghebos? Trecuse oare un înger pe lângă el, cu sufletul mortului? Cine știe?

Iosif, fratele doamnei Țintaru, își trezi sora, îi vorbi apoi îndelung de bărbăția pe care neapărat că trebuia s'o aibă de-acum, pentru ca să crească și să îndrumeze patru făpturi nepri-cepute, pe cei patru copilași orfani. Apoi, fra-tele se gândi la toate cele trebuitoare înmormân-tării. Preotul, care fusese de față în minutul morții lui Stroe și-l cuminicase, liniști și întări și el, cu vorbe blânde și înțelepte, pe văduva obijduită, și plecă.

După plecarea preotului, iar se ivi în curte insul care da casei târcoale necontentit.

— Dumneata ce vrei? îl întrebă Iosif, ză-rindu-l.

— Mi-a spus părintele, vorbi necunoscutul — și mințea, — că a murit cine-va aici...

„Eu sânt dricar...”

— Așa! îi păru oarecum bine lui Iosif, și se necăji îndată, încât адаose:

— Că degrabă te-ai arătat!..

Iar în gându'i, fratele Mariei cugetă:

„Parcă i-a mirosit a hoit, corbului! Abia și-a tras sufletul, Stroe !..“

— S'a întâmplat... rânji ascuns, omul cel strâmb, cu două cocoloașe în frunte.

Și Iosif se gândea :

„I-a spus popa.. E bine venit. Să cernească poarta, să aducă sicriu...“

— Și cât ceri ? întrebă Iosif.

— Cât despre preț, o să ne înțelegem. Ce v'o veni în gând să-mi dați. Ca la toată lumea... Cu șase cai... o să vă coste două trei sute de lei.

Târgul se făcu.

În ziua înmormântării, senină, de iarnă polită, casele mari din strada Schitu Măgureanu erau pline de prietenii familiei. Erau de față și doi Craioveni, cu o zi mai înainte picați de pe drum, din urbea lor veniți, și lumea sta de vorbă. Iosif povestea din ce i s'a tras moartea cumnatului lui, adică din răceala căpătată atunci când fusese desgolit și jefuit de hoți în pădurea de lângă satul Moțașeni.

— Se întâmplă multe, spuse unul din Craioveni, și tâlharii nu mai au frică nici de stăpânire, nici de Dumnezeu. Acum o săptămână au pătruns noaptea în biserica sfintei Troițe, au scos mărgăritarele de curând încrustate în icoana Maicii Domnului. N'au avut vreme să mai fure și alte odoare din altar, și au fugit. I-a urmărit căpitănia până în pădurea Moțașenilor. După

trudă multă și scurgere de vreme, a împresurat potera, banda de furi; s'au tras și de-o parte și de alta focuri de pușcă și de pistoale, pe doi din ticăloșii i-a ucis și, în sfârșit, a pus mâna și pe ceilalți.

— Din pădurea Moțățenilor, zici? îl întrebă Iosif pe Craiovean. Tot acolo a răcit și cumnatu.

— Da. Aceiași tâlhari trebuie să fi fost. I-a scotocit poliția, dar n'a putut da de nici un gologan, nici de perlele furate de la biserica sfânta Treime. Le îngropase unul din hoții cei uciși, pe semne, și așa spuneau și ei, și nici n'a fost chip să spună alt-fel cu toată bătaia, chinurile și schingiuiala care le-au pățimit din partea isprăvniciei.

— Și nu mai e cu putință să se găsească mărgăritarele? întrebă Maria.

— Peste putință! Dacă a murit hoțul care le îngropase!..

Se întorseseră iarăș în pământ, așa dar, po-doabele de preț găsite în comoara blestemată. Nici biserica nu le putea păstra!

Un alai întreg petrecu mortul la cimitir. Văduva se ținea bine, înțeleșese că a rămas singură sprijin a patru făpturi abia împiciorogate. Fu depărtată de groapă, ca să nu și vadă soțul intrând în pământ, cufundându-se, acoperit pe dată cu lut.

Iosif, între alții, susținând-o, mângăind-o, îi șopti la ureche:

— Ai plătit dricarului ?

— Nu. Ține ! și Maria îi înmână lui Iosif toate monedele ce mai rămăseseră în găleata găsită în fundul pivniței. Aștia'i mai am, și ducă-se ! oftă ea. Cine știe dacă nu mi se trag de la baniiăștia toate nenorocirile !... Noi nu știam nici că stase un spânzurat în casa noastră... că se spânzurase... în fundul grădinii !

Și femeia plângea, iar frica de viitor o mai întărea în potriva jalei care ar fi fărâmat-o, îngropându-și soțul iubit.

— Numai atâția au mai rămas ? se miră Iosif ?

— Da, pentru că furau mereu copiii din ei și'i dădeau la alviță... Bani blestemați !..

Și femeia nu asculta aleluia preotului, ci pătrunsă de temere, își făcu de mai multe ori cruce, și sufletul i se îmbărbătă.

Iosif eși din cimitir grăbit, ca să plătească. Mai apoi s'a mirat de graba asta nepotrivită cu ceasul acela. În urma lui, convoiul mânăștilor petrecători la mormânt, venea agale, în jurul vădanei.

La poarta cimitirului tocmai, Iosif se gândi că omul cu care vorbise și se tocmise el, poate că nici nu se află acolo. Dar aruncându-și ochii la dric, carele, în potriva obiceiului, nu plecaseră, îl cunoscuseră pe vizitiu. Cu asta se tocmise, și omul îl chemă într'un fel la dânsul. Iosif se apropie de el ; insul de pe capră întinse mâna.

— Bani de ăștia poți să socotești? îl întrebă Iosif pe vizitiul dricar, întru cât aurul comoarei era vechi, eșit din umblet.

— Tocmai ăștia îmi plac! făcu sanchiu dricarul, tăindu-și un zâmbet pe buze.

Iosif era prea copleșit de durerea lui, potolită de griji, dar mare, ca să ia aminte la vorbele unui netrebnic, și îi dădu purcoi toți banii, așa cum îi primise.

Ca sub suflarea unor foale, așa scânteiară ochii dricarului ciudat, strâmb pe capra lui. Ca o flacăra despăcată în două eși pe nările nasului lui, și... caii dricului porniră singuri.

Lui Iosif i se păru că visează, speră poate că totul fusese o nălucă, ridică fruntea, cercetă carul funebru, care fugea troncănind, vesel parcă, și rămase înmărmurit: insul de pe capră se ridicase în picioare și, pe după dric, hâțana din cap batjocoritor. Iosif privi setos de deslușire: dricul n'avea cruce înfiptă de-asupra, nu fusese creștinesc!

„De-aceia voia banii comoarei!“ se gândi el, și simți că îngheață.

— Are cruce dricul ăla? întrebă Iosif pe primul om care se ivi lângă el, desprins din convoiul mortuar, eșit acum afară din cimitir. Are cruce?

— Are pe dracu! rosti care-va.

— A uitat-o pe semne! își dădu cu părerea un prieten, care'l luă de braț, ca să-l urce în trăsură.

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag.</u>
O lămurire	iii
1. Strigoii	3
2. Afurisenia preotului	11
3. La vrăjitoare	21
4. În lumina lunii	29
5. Țapul	35
6. În căutarea unui lișan	41
7. Ursita	47
8. Mâna ca de funingine	79
9. Suferința nedreptății	85
10. Butoiul diavolului	95
11. Menită mortului	103
12. Spânzuratul	115

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROL I"
BUCUREȘTI